

NOVINKY ZAHRANIČNÍ KNIHOVNICKÉ LITERATURY

32. BISSONNETTE, Lise. The Bibliothèque nationale du Québec : a new place of culture well rooted in its time [Národní knihovna Québecu : nové kulturní místo zakořeněné ve své době]. Alexandria. 2005, vol. 17, no. 1, s. 25-34. ISSN 0955-7490.

Národní knihovna Québecu (Bibliothèque nationale du Québec, BNQ) byla založena v roce 1967 a jejím posláním bylo shromažďovat, trvale uchovávat a šířit dokumenty publikované v Québecu a další dokumenty z oblasti kultury a dokumenty vztahující se ke Québecu, byť vydané jinde. Již v roce 1994 nabídla BNQ svým uživatelům online katalog, přesto byla nadále vnímána jako instituce primárně zaměřená na uživatele z akademické a výzkumné sféry. V roce 1998 vznikla Velká knihovna Québecu (Grande bibliothèque du Québec, GBC), a to z původní Ústřední montrealské knihovny (Bibliothèque centrale de Montréal, BCM). Na základě zákona přijatého v roce 2001 vznikla sloučením BNQ a Velké knihovny Québecu v roce 2002 nová instituce. V roce 2004 pak byl přijat zákon, na jehož základě byl s touto nově vzniklou institucí integrován i národní archiv – od roku 2005 tak existuje Národní knihovna a archiv Québecu (Bibliothèque et Archives nationales du Québec, BANQ, <http://www.banq.qc.ca>), která slouží různým skupinám uživatelů – kromě akademických a výzkumných pracovníků také široké veřejnosti a zájemcům o studium archivních dokumentů. Typy poskytovaných služeb a způsoby zaručení jejich kvality jsou definovány v Prohlášení o službách veřejnosti (Statement of Services to the Public) z konce roku 2004. BANQ působí ve dvou budovách – jedna z nich se primárně zaměřuje na uchovávání dokumentů, druhá pak na šíření informací, resp. na služby. Provoz první budovy byl zahájen v roce 1997; vznikla přestavbou industriálního objektu, v němž byla původně továrna na doutníky. Druhá budova byla oficiálně otevřena v roce 2005. Náklady na její výstavbu byly nižší než 100 milionů kanadských dolarů – z hlediska ceny za metr čtvereční se jedná o nejméně nákladnou veřejnou knihovnu v Severní Americe za poslední léta. V BANQ využili i výsledky řady experimentů provedených knihovnami sídlícími v nových budovách. Z experimentů je zřejmé, že kvalita služeb poskytovaných uživatelům v budově knihovny a vzdáleným uživatelům je výsledkem kombinace tří klíčových faktorů: perfektní služby týkající se přijetí a podpory uživatelů, dále vysoce výkonná zařízení a otevírací hodiny uzpůsobené očekáváním uživatelů. Vedení BANQ si uvědomuje, že knihovna se v žádném případě nesmí stát nepřístupným elitním vrcholkem pyramidu dokumentů „zamrzlých“ v zastaralé hierarchii. Jejím cílem naopak je napomoci strukturovat a uvádět v život celou síť quebeckých veřejných knihoven, a to prostřednictvím dialogu a vzájemného respektu. V roce 2003 bylo např. vytvořeno konsorcium pro akvizici elektronických zdrojů. Quebecké knihovny mohou využívat podpůrné a technické služby BANQ prostřednictvím extranetu, který je součástí internetového portálu BANQ (je k dispozici na adrese <http://www.banq.qc.ca/>, pozn. red.). Extranet využívají i další partneři BANQ, zejména dodavatelé a vydavatelé.

33. COUSINS, Jill. The European Library – from project to service [Evropská knihovna – od projektu ke službě]. Alexandria. 2005, vol. 17, no. 1, s. 35-48. Lit. 3, 8 obr. v textu. ISSN 0955-7490.

Projekt Evropské knihovny (The European Library Project, TEL) byl částečně hrazen Evropskou komisí v rámci výzkumného programu Technologie informační společnosti (Information Society Technologies, TEL). Víze o poslání TEL vycházela z jedinečnosti národních knihoven (mj. jsou pro ně charakteristické obsáhlost fondů, výjimečnost historických a specializovaných fondů, nabídka spolehlivých a kvalitních informací či zaměření na dlouhodobé uchovávání výsledků intelektuální činnosti) – je jí poskytování rovného přístupu za účelem propagace celosvětového porozumění bohatství a rozmanitosti evropského učení a kultury. Posláním TEL je proto otevřít univerzum poznání, informací a kultury ze všech evropských národních knihoven.

Projektu, který vedla British Library, se účastnily národní knihovny Portugalska, Itálie (Biblioteca Nazionale Centrale Firenze), Německa, Finska, Nizozemska, Slovinska a Švýcarska a ústředí italského souborného katalogu (Istituto Centrale per il Catalogo Unico). Projekt byl rozčleněn do šesti různých oblastí (do tzv. pracovních balíčků, work packages): vztahy s vydavateli, obchodní plány a modely, vývoj metadata, testování interoperability, šíření a využití výsledků projektu (diseminace) a řízení. Zprávy z výsledků dosažených v jednotlivých oblastech jsou k dispozici na adrese <http://www.theeuropeanlibrary.org/>.

Při zprovoznění TEL se předpokládal přístup k 8 milionům záznamů a objektů zúčastněných 9 knihoven. Obsahový záběr zpřístupňovaných fondů je velmi široký a je výrazně zaměřen na umění a humanitní vědy; mezi dokumenty jsou také mapy a atlasy, hudební záznamy, historické dokumenty. V článku

jsou uvedeny příklady zajímavých zpřístupňovaných objektů z jednotlivých knihoven: např. digitalizovaná vydání Chaucerových Canterbury povídek (pravděpodobně z let 1476 a 1483), poznámky Leonarda da Vinci či Magna charta z British Library, digitalizovaná periodika a noviny z archivu německého meziválečného exilu z Die Deutsche Bibliothek, literární rukopisy z portugalské národní knihovny (Fernando Pessoa, José Samarago ...), hudební rukopisy Jeana Sibelia (Finsko) atd. Do projektu se zapojila také Národní knihovna Francie, která nabídla např. básně Victora Huga.

Pro účely vyhledávání Evropská knihovna využívá řadu technologií a protokolů, mj. HTTP a XML. Pro zachycení metadat objektů byl vybrán model založený na Dublinském jádru (Dublin Core). Evropská knihovna získává přístup k metadatům prostřednictvím protokolů OAI-PMH (Open Archives Initiative – Protocol for Metadata Harvesting), SRU a Z39.50 (dán podrobnější popis technologie a infrastruktury portálu – The European Library Portal). Při realizaci projektu bylo také provedeno testování uživatelů, které mj. ukázalo, že uživatelé jsou zvyklí na jednoduchá rozhraní. Při zadání vyhledávacího dotazu je provedeno vyhledávání ve všech vybraných zdrojích zároveň.

34. DANKERT, Birgit. Seminar für Einigkeit im geteilten Korea [Seminář pro jednotu v rozdělené Koreji]. *BuB Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2007, vol. 59, no. 7-8, s. 543-548. ISSN 0340-0301.

Knihovny hrají rozhodující roli při sbližování Jižní a Severní Koreje. Autorka referuje o konferenci „Cooperation Between Libraries in South and North Korea. Learning from the German Experience“, která byla uspořádána ve spolupráci Goethe-Institutu v Soulu a jihokorejských knihovnických a dalších organizací, a zamýšlí se nad podobností se situací Německa po pádu Berlínské zdi. Němečtí knihovníci se museli potýkat s obdobnými problémy, ačkoli výchozí bod byl u německých kolegů poněkud méně dramatický. Knihovníci z Německa se v minulosti soustředili na integraci centralizovaných knihovnických systémů, respektování kvalifikací a generačních zvláštností, na vytváření programů podpory, standardů a norem, na management, vzdělávání, další vzdělávání, slučování národních knihovnických zařízení. Při konferenci v Soulu se všichni zúčastnění snažili najít odpovědi na otázky, jak výše uvedené bez komplikací aplikovat do severokorejského systému, zda jsou realizovatelné otevřené hranice pro 21 milionů občanů Severní Koreje atd. Dalším problémem jsou finance. Němci našli odpověď v sociálním systému, v programech podpory a v řadě privátních investic.

Symbolem digitální budoucnosti Jižní Koreje má být futuristická stavba národní knihovny v Soulu, která má být otevřena na konci roku 2008. Jako modelová jihokorejská knihovna je v příspěvku uváděna Leejinah Memorial Library.

Ředitel z jedné jihokorejské univerzity se snaží o pěstování dobrých vztahů se severní částí a snaží se uskutečňovat výměnu médií. Chceme-li poznat severokorejský systém, je nutné cestovat z Pekingu do Pchjongjangu, což je značně složitá byrokratická záležitost. Zde se internet používá jako nástroj k ovládnání a řízení obyvatel. V podstatě jde o podnikový systém od firmy Microsoft, kde je možné najít jen 5 URL adres. Severokorejci považují místní intranet za velký pokrok. I v Jižní Koreji jsou však lidé, kteří mají zcela svobodný přístup k informacím, ale posílání e-mailu je stále vnímáno jako privilegium.

Velmi důležitou roli zprostředkovatele německé odborné a technické literatury hraje Informační centrum Goethe-Institutu v Pchjongjangu, jenž má k dispozici čítárnu, fond o 4000 sv. knih, dále pak časopisy a noviny, fond je utříděn a uspořádán. Prospěšná je komunikace a spolupráce s pobočkou Goethe-Institutu v Soulu.

Lidé v Jižní i Severní Koreji po sbližení touží, ale zároveň se ho obávají. Některé knihovnické projekty, pakliže se vyhnou oficiální politické cestě, mohou mít úspěch, i když cesta je problematická. Rozdíly mezi jihem a severem jsou viditelné i v pojetí kultury a důležitosti existence kulturních institucí (knihoven). Autorka na závěr uvádí několik zajímavých webových adres, např. Národní Digitální knihovny v Soulu (<http://www.ndl.go.kr>), Goethe-Institutu Korea (<http://www.goethe.de/ins/kr/seo/koindex.htm>), korejského knihovnického sdružení (<http://www.korla.or.kr>), Ministerstva sjednocení - Informačního centra o Severní Koreji (<http://unibook.unikorea.go.kr>).

35. DECKER, Reinhold; HERMELBRACHT, Antonia; KLOCKE, Sandra. Eine empirische Studie zur zukünftigen Ausgestaltung des Dienstleistungsangebots öffentlicher Stadtbibliotheken [Výzkum zaměřený na budoucí podobu nabídky služeb městských knihoven]. *Bibliothek : Forschung und Praxis*. 2005, vol. 29, no. 3, s. 295-302. Lit. 12, pozn., grafy a tabulky v textu. ISSN 0341-4183.

Odborníci z univerzity v Bielefeldu (fakulta hospodářských věd) provedli studii týkající se dalšího vývoje veřejných knihoven a jejich služeb. Základem pro získání podkladů byl dotazník směřovaný k uživatelům velkých německých městských knihoven. Při posuzování profilů jednotlivých knihoven použili autoři mj. tzv. conjoint analýzu (conjoint analysis, preferenční analýza – pozn. red.), která je velmi rozšířena v marketingových kruzích a která, na rozdíl od přímého dotazování na důležitost jednotlivých složek fondu, simuluje v realitě vzniklou potřebu ke kompromisu tím, že silné články řetězu střídají ty slabší. Od předchozích studií se popisovaný výzkum liší množstvím účastníků a obsahovou strukturou.

Koncepce empirického výzkumu vycházela z toho, že veřejné městské knihovny svým uživatelům poskytují nejširší nabídku. Studie se zúčastnilo sedm městských knihoven; výběr byl volen tak, aby bylo rovnocenné zastoupení všech spolkových zemí. Struktura dotazníku vyplynula ze systematické rešerše týkající se současných a budoucích úkolů a funkcí knihoven. Na základě získaných informací vzniklo interview, které se skládalo ze 4 bloků s 22 otázkami. Aby se zvýšil počet vyplněných dotazníků, byla použita lest možné výhry (volný přístup na internet). Vrátilo se přes 2 tisíce vyplněných dotazníků, 75 % dotazníků prostřednictvím internetu. Výsledky byly vyhodnocovány několika způsoby, aby byly co neobjektivnější. Ukázalo se, že uživatelé knihovnu využívají hlavně k vyhledání a k vypůjčení literatury, také jako pracovnu či čítárnu. Zřídka kdy je knihovna místem setkávání a komunikace. Vysoké preference pak má možnost nezávislého, samostatného vyhledávání informací, přičemž neplatí, že uživatelé upřednostňují elektronická média; nabídka tištěných zdrojů je pro ně stejně důležitá. Je zřejmé, že právě služby, které souvisejí s vyhledáním informací, by měly spolu s rozšiřováním fondu tištěných médií stát v popředí zájmu knihoven. Pokud se mají uživatelé účastnit nějaké zábavy v prostorách knihovny, chtěli by, aby měla vzdělávací charakter. Neznamená to však, že knihovna má na ostatní služby rezignovat nebo je zanedbávat a nezavádět žádné inovace, jen je potřeba, aby byla stále „ve střehu“ a o preference svých klientů se starala pravidelně, a zároveň aby dokázala uspokojit individuální přání.

V části, kde byly měřeny preference, bylo obsaženo 41 stávajících i budoucích služeb, které byly dále rozčleněny do 7 bloků, s možností hodnocení v 5 stupních. Hodnocena byla důležitost služby spolu s její užitečností. Z výsledků je zřejmé, že nové online služby jsou hodnoceny jako velmi důležité, ale osobní kontakt při výměně informací je lepší variantou. Za nepříliš užitečný pak uživatelé považují SMS informační servis či zpoplatněné dodání knih do domu. Uživatelé by uvítali rozšíření počtu míst s přístupem k internetu a více příležitostí k pořízení fotokopíí. Ukázalo se také, že řada uživatelů nevyužívá jen městskou knihovnu, ale navštěvuje i další. Spolupráce knihoven a rozšíření nabídky by tak mohlo uživatelům usnadnit přístup k informacím.

Další palčivou otázkou je, zda by knihovny měly některé svoje služby zpoplatnit. 79 % dotázaných se vyjádřilo, že některé služby by požadovali, i kdyby měly být placené. Knihovny by měly také pracovat na svojí komunikační politice; schopnost efektivního sdělování (např. informace o zavedení nové služby) je pro kvalitní chod knihovny nezbytností. Oslovit a přilákat nové uživatele, zachovat, oč je zájem a inovovat to, co je už zastaralé, to by měl být cíl veřejných knihoven.

36. FRANKE, Fabian; SCHÜLLER-ZWIERLEIN, André. Recherche-Hilfe erwünscht, gerne auch online [Pomoc při rešerši je vítána, nejlépe online]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2007, vol. 59, no. 11-12, s. 794-798. Lit. a pozn. 13, 4 grafy v textu. ISSN 0340-0301.

Zprostředkování informační gramotnosti patří k jedné z nejdůležitějších úloh vysokoškolských knihoven. Od listopadu 2006 do února 2007 byl proveden průzkum informačních kompetencí studentů na základě online ankety na 9 bavorských univerzitách a na 5 vyšších odborných školách. Zúčastnilo se téměř 14 tisíc studentů. Zjišťované skutečnosti:

- Přístup studentů k elektronickým médiím: 87 % dotázaných používá tradičně OPAC. 13% studentů dosud nepoužilo žádný katalog k rešerši, což je možné vysvětlit možností volného výběru či orientací některých oborů na aktuální periodika, např. v oblasti medicíny. Kvůli dobré lokální dostupnosti dokumentů lze říci, že rešeršní dovednosti studentů jsou značně omezené. Počty uživatelů databází (33%)

a elektronických časopisů (32 %) ale ukazují, že zde knihovny mají co vylepšovat, právě proto, že některé důležité oborové bibliografie jsou dostupné elektronicky. Určité odlišnosti jsou mezi obory, např. přírodní vědy využívají převážně aktuální odborné časopisy.

- Možnost vzdáleného přístupu k elektronickým médiím, např. z domova: 72 % studentů tuto možnost už využilo, což ukazuje na vysokou přidanou hodnotu této nabídky. Kurzy a školení by tuto možnost měly intenzivně propagovat.

- Účast studentů na školeních nabízených knihovnou: 60 % studentů se neúčastní a tato neúčast je příčinou jejich nepřipravenosti v oblasti rešerší. Studenti, kteří se školení účastní, si vybírají základní kurz „provedení knihovnou“ (33 % respondentů), 12 % se orientuje na jednorázové kurzy. Velmi malý počet studentů se účastní kurzů zaměřených na techniku rešerší.

- Jak jsou studenti s nabídkou informací a školení v knihovně spokojeni: téměř polovina respondentů je velmi spokojena nebo spokojena, 11 % dotázaných je nespokojeno.

- V které oblasti by studenti uvítali rozšířenou nabídku: pro studenty je důležitá možnost samostatného vzdělávání. 19 % by uvítalo online trénink. 15 % by ocenilo online pomocné texty, ale také online poradenství (20 %). Velký zájem je též o oborově specifická školení (33 %) a o školení v oblasti médií (30 %). Studenti chtějí při učení kombinovat různé možnosti.

- Na otázku „Kde vidíte u sebe největší potřebu dohnat něco zameškaného?“ 44 % dotázaných odpovědělo, že za největší mezeru považuje neznalost rešeršních zdrojů ve svém oboru, 39 % uvedlo neznalost rešeršních technik, 24 % pak uvedlo i základní dovednosti.

- Na koho se studenti obracují, pokud mají nějaký rešeršní problém: na odborníky se obrací jen velmi málo studentů (7,5 %), stejně tak na docenty (22 %). Přes 37 % využívá internet, 2/3 dotázaných se obrací na své kolegy.

- Jaký způsob učení studenti upřednostňují: téměř 40 % vítá přednášky a 39 % interaktivní práci. Oblíben je i online trénink (32 %).

Celou zprávu lze najít na <http://epub.ub.uni-muenchen.de/archive/00001349/01/lagebericht.pdf>.

37. FUEGI, David; SEGBERT, Monika. TEL-ME-MOR : a milestone on the way to the European Digital Library [TEL-ME-MOR : milník na cestě k Evropské digitální knihovně]. Alexandria. 2006, vol. 18, no. 1, s. 55-62. ISSN 0955-7490.

TEL-ME-MOR (The European Library: Modular Extensions for Mediating Online Resources) je název projektu, který byl finančně zajištěn z prostředků programu Evropské unie Technologie informační společnosti (Information Society Technologies, IST). Jednalo se o dvouletý projekt, který byl zahájen v únoru 2005. Jeho hlavním cílem bylo stimulovat, povzbudit a usnadnit účast organizací z nových členských států Evropské unie a kandidátských zemí v aktivitách IST. V rámci projektu bylo také podpořeno deset národních knihoven z nových členských států s cílem integrovat jejich elektronické zdroje do Evropské knihovny (<http://portal.theeuropeanlibrary.org/>; o TEL viz též záznam č. 33 v této rubrice). Projekt přispěl mj. k lokalizaci uživatelského rozhraní služeb Evropské knihovny. Byl koncipován Konferencí ředitelů evropských národních knihoven (Conference of European National Librarians, CENL; členem tohoto sdružení se může stát každá národní knihovna členského státu Rady Evropy; pozn. red.: Národní knihovna ČR je členem CENL a byla partnerem popisovaného projektu). V roce 1999 se CENL stala nadací vytvořenou v souladu s nizozemskou legislativou. Členové CENL se každoročně setkávají a posilují vzájemnou spolupráci vytvářením pracovních skupin na témata relevantní pro všechny národní knihovny. Projekt TEL-ME-MOR tak dobře zapadá do mozaiky projektů realizovaných členy CENL a financovaných z prostředků programů Evropské komise. Na základě infrastruktury vybudované jako součást projektu TEL-ME-MOR je budována Evropská digitální knihovna (viz blíže <http://www.edlproject.eu/>, pozn. red.). Do roku 2010 by prostřednictvím této digitální knihovny mělo být zpřístupněno minimálně šest milionů knih, filmů, fotografií, rukopisů a dalších kulturních děl. Řada zpráv zpracovaných jako součást projektu TEL-ME-MOR je k dispozici na webu projektu (nyní již v archivované podobě na adrese <http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/cooperation/archive/telmemor/results.php>, pozn. red.). V roce 2006 se v estonském Tallinnu uskutečnila mezinárodní konference věnovaná projektu.

38. GABEL, Gernot U. Hinter weißen Mauern wird walisches Erbe bewahrt : 100 Jahre National Library of Wales [Za bílými zdmi je chráněno velšské dědictví : 100 let Národní knihovny Walesu]. *BuB Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2007, vol. 59, no. 7-8, s. 549-552. 3 il. ISSN 0340-0301.

Ještě v roce 1900 polovina obyvatel Walesu mluvila vlastním jazykem, dnes je to jen 1/5. Přes svou závislost a příslušnost k Anglii se někteří lidé zasazují o zesílení pozice velšského jazyka jako části národní identity, a to již od poloviny 19. století. Jedním z projevů tohoto úsilí byl i vznik Národní knihovny Walesu.

Knihovna jedné z místních univerzit založila ke konci 19. století speciální oddělení pro velšskou literaturu a jazyk. Prostory univerzitní knihovny brzy nedostačovaly a začalo se uvažovat o vybudování speciální instituce.

Národní knihovna Walesu byla založena 19. 3. 1907, pro veřejnost byla otevřena v roce 1909. Otevření knihovny předcházelo vypsání soutěže na stavbu nové budovy knihovny. Již v roce 1911 byl zaveden povinný výtisk. Stavba knihovny začala v téže roce, o 5 let později však byla vzhledem k válce přerušena. Prvním prezidentem knihovny byl zvolen sir John Williams, jemuž se podařilo získat pro knihovnu řadu vzácných dokumentů. Již v roce 1904 čítal fond knihovny 25 tisíc svazků a 500 rukopisů, které tvoří základ fondu.

Specifikem knihovny je zaměření na dva jazyky (velština a angličtina). Vedle knih, archiválií a fotografií, časopisů a novin shromažďuje také mapy a obrazy. Po zavedení povinného výtisku přibýlo v knihovně mnoho svazků, hlavně z Anglie, neboť i tam vycházely knihy, které byly ve velštině nebo se k Walesu vztahovaly. Nesmírnou hodnotu má sbírka velšských a keltských materiálů. Součástí tohoto fondu je nejstarší kniha ve velšském jazyce vydaná na přelomu let 1546-1547, dále pak velšská bible (1588) a první tištěná kniha (1587). Ke skvostům knihovny patří manuskript z 13. století, a také nejstarší velšský právní kodex. Protože knihovna plní i funkci archivu, má ve svém fondu dokumenty z kostelů, soudů, šlechtických domů atd.

S postupným nárůstem fondu byla opět nastolena otázka nové budovy, která byla nakonec dokončena v roce 1955. Počet zaměstnanců knihovny je dlouhodobě nedostačující a hlavně neměnný, od roku 1970 jde o 70 lidí. Problém je i s financováním chodu knihovny, což se po změně vlády v roce 1997 začalo pomalu měnit. K dnešnímu dni čítá fond knihovny asi 4 miliony svazků a zhruba stejný počet archiválií. Od 80. let 20. stol. je katalog knihovny automatizován, probíhá digitalizace některých regionálních materiálů. Knihovna má samozřejmě své webové stránky – <http://www.llgc.org.uk/index.php?id=2>, OPAC, jehož součástí jsou i elektronické časopisy, v průběhu času mají přibýt elektronické knihy. Velmi zajímavé jsou virtuální výstavy na webu knihovny – viz <http://www.llgc.org.uk/index.php?id=122> (nebo odkaz Digital Mirror z hlavní webové stránky).

39. GADD, Elizabeth; LODDINGTON, Steve; OPPENHEIM, Charles. A comparison of academics' attitudes towards the rights protection of their research and teaching materials [Srovnání přístupu akademické sféry k ochraně práv autorů výzkumných a výukových materiálů]. *Journal of Information Science*. 2007, vol. 33, no. 6, s. 686-701. ISSN 0165-5515. DOI 10.1177/0165551506076396.

Článek porovnává dvě studie dotované Společnou komisí pro informační systémy (JISC, Joint Information Systems Committee). První průzkum se zaměřil na ochranná práva, která jsou vyžadována akademickou sférou při sdílení výstupů z oblasti výzkumu v prostředí otevřeného přístupu, a byl veden pod záštitou mezinárodního projektu RoMEO (Rights METadata for Open Archiving) během roku 2002. Druhý průzkum se soustředil na ochranná práva, která vyžadují autoři sdílející své výukové materiály v prostředí otevřeného přístupu, a byl uskutečněn pod záštitou britského projektu Rights and Rewards během roku 2005. Obsahem článku je shrnutí jednotlivých kroků, zmapování průběhu průzkumu a porovnání výsledků a závěrů obou studií.

V první části obou průzkumů byli respondenti požádáni o poskytnutí základních informací o sobě. V další části pak byli dotázáni, kdo si myslí, že je vlastníkem copyrightu (autorských práv) u výukových materiálů (v případě projektu R&R) či výzkumných materiálů (v případě projektu RoMEO). Zatímco u prvních z dotázaných si 53 % nebylo jisto, kdo by vlastně měl být vlastníkem copyrightu, 61 % respondentů z oblasti akademického prostředí si bylo jisto, že vlastníkem copyrightu jsou právě oni coby autoři. Více než 28 % dotázaných věřilo, že vlastníkem copyrightu je instituce, v níž daný autor působí.

V dalším kroku byli respondenti požádáni, aby si z nabídky možností vybrali takový přístup ke svým materiálům, který by byli ochotni povolit ostatním uživatelům. Respondenti z obou skupin se shodli, že by bez výhrad povolili uživatelům zobrazovat, předávat, tisknout, dělat výpisky a ukládat kopie materiálů. Na druhou stranu, vytváření souhrnů, úprava a anotace textů by byly možné pouze za určitých podmínek. S prodejem materiálů pak nesouhlasila ani jedna z dotázaných skupin.

Tato otázka také ukázala, že 68 % dotázaných by souhlasilo s půjčováním výzkumných materiálů ostatním, ale pouze 43 % by souhlasilo s půjčováním výukových materiálů ostatním, a to ještě za určitých podmínek.

Otázka, zda by autoři povolili opětovné použití svého díla, ukázala, jak odlišné jsou tyto dvě skupiny. Zatímco 80 % učitelů by souhlasilo s anotováním, úpravou textů a vytvářením souhrnů svých výukových materiálů uživateli (ať už s nějakými omezeními či bez nich), pouze 50-75 % vědců by souhlasilo s takovýmto nakládáním se svými materiály.

Jak autoři článků správně poukazují, právě tento výsledek znamená slibnou budoucnost repozitářů s výukovými materiály, které budou nejenom zpřístupňovat tyto materiály, ale budou také nabízet možnost jejich opětovného použití a přepracování dalšími uživateli.

40. GEISS, Dieter. Die Zukunft der europäischen Patentbibliotheken - Partner für Innovationen! : PATLIB Kongress des Europäischen Patentamts vom 14. bis 16. Mai 2007 in Sevilla, Spanien [Budoucnost evropských patentových knihoven, partnera pro inovace : konference PATLIB Evropského patentového úřadu v Seville, Španělsko, 14.-16. května 2007]. *Information Wissenschaft und Praxis*. 2007, vol. 58, no. 5, s. 293-299. ISSN 1434-4653.

Patentová ochrana je významnou součástí činnosti patentových knihoven v Evropě. Článek pojednává o kongresu, který připravil Evropský patentový úřad a který probíhal ve dnech 14.-16. května 2007 v Seville. Na setkání bylo zastoupeno 320 patentových knihoven (400 účastníků), včetně zemí - nováčků v EU (vystoupili zástupci z Lotyšska a Polska). Témata jednání: průmyslová práva, jejich ochrana a prvořadá role v inovačním procesu, inovační postupy a jejich analýza, struktura inovačního procesu a význam patentů, patentový manažering, služby pro podnikatelskou oblast, právní ochrana patentových informací, patentová informatika a právo, reforma ochranného systému EU (ratifikace smluvního konsenzu přijatého v Londýně – tzv. Londýnský dohoda, viz <http://www.epo.org/patents/law/legal-texts/london-agreement.html>, mj. řešila otázku snížení nákladů na překlady evropských patentů), patentová strategie, Industrial Property Rights - průmyslová práva a komplexní obchodní strategie v oblasti podnikání, význam sítě patentových informačních center PatLib pro spolupráci v rámci Evropské patentové sítě EPN (<http://www.epo.org/patents/patent-information/patlib.html>; přehled center PatLib v ČR viz <http://www.epo.org/patents/patent-information/patlib/directory/czechrepublic.html> - pozn. red.).

Podrobně je v článku popsán průběh jednání a vystoupení jednotlivých účastníků. Vzhledem k místu, kde konference probíhala (Španělsko), byla značná část příspěvků věnována patentové situaci ve Španělsku.

41. GIBSON, Hannah; MORRIS, Anne; CLEEVE, Marigold. Links between Libraries and Museums : investigating Museum-Library Collaboration in England and the USA [Vztahy mezi knihovnami a muzei : průzkum spolupráce mezi knihovnami a muzei v Anglii a USA]. *Libri: International Journal of Libraries and Information Services* [online]. 2007, vol. 57, no. 2, s. 53-64. ISSN 0024-2667. Dostupný z WWW: <http://www.atypon-link.com/WDG/toc/libri/57/2>.

Spolupráci mezi knihovnami a muzei v USA podpořila především legislativa. Institut muzejních a knihovních služeb (Institute of Museum and Library Services, IMLS - <http://www.imls.gov>), který je federální grantovou agenturou podporující neziskové knihovny, muzea a archivy v USA, byl ustaven zákonem s názvem Federal Museum and Library Services Act (1996). Jeho základním úkolem bylo sjednotit programy knihoven a muzeí a vytvořit podmínky a platformu pro vzájemnou spolupráci s cílem poskytnout muzeím a knihovnám v USA modely rozšiřování služeb veřejnosti, školám a univerzitám, s důrazem na využití technologií a na podporu celoživotního vzdělávání. Obdobná organizace s názvem Rada pro muzea, knihovny a archivy (Museums, Libraries and Archives Council - MLA nebo také MLAC) zahájila oficiálně svou činnost ve Velké Británii v roce 2000. Podobně jako v USA podporuje spolupráci mezi uvedenými institucemi a buduje standardy. Politiku navrženou MLAC pak v Británii implementuje do

praxe Rada pro knihovnickou a informační spolupráci (Library and Information Cooperation Council - LINC). Praxe - způsoby zpracování fondů, přístup k autorským právům, zpřístupňování fondů veřejnosti muzeí a knihoven - se liší. Přesto je jejich činnost v některých aspektech podobná. Instituce obou typů jsou svou povahou institucemi paměťovými – uchovávají národní kulturní dědictví. Mají shodnou politiku a cíl – podpořit vzdělávání. Knihovny mohou rozšiřovat svoje programy a odkazovat ze svých webových stránek na muzejní aktivity, jako jsou stálé expozice a dočasné výstavy, propojit své elektronické fondy s digitalizovanými muzejními sbírkami apod. Překážkami ve spolupráci jsou tradičně nedostatečné finanční podmínky, technologická zastaralost a především rozdíl mezi privátním charakterem muzeí a veřejnou podporou knihoven.

Univerzita v Loughborough zahájila v roce 2005 projekt výzkumu spolupráce muzeí a knihoven v USA a ve Velké Británii. Výsledky dotazníkového průzkumu jsou obsaženy v článku. Zatímco americké společné projekty se zaměřovaly především na umění a literaturu s výchovnou a vzdělávací funkcí, v Británii to byly projekty zaměřené především na dějiny, ať už anglické nebo světové, s širším zaměřením na veřejnost. Ukázalo se, že spolupráce mezi muzei, archivy a knihovnami v USA a v Británii je zcela běžnou záležitostí. Způsoby spolupráce vyplývají a jsou určovány institucionálním charakterem a prostředím obou zemí. Výsledky vzájemné spolupráce jsou vyjádřeny grafy uvedenými v článku. Vzájemná spolupráce má pozitivní dopad na růst odborné kvalifikace a zkušenosti pracovníků obou typů institucí.

42. HAAGER, Michael. Der Bibliothekar als Paparazzo : darf man Fotos von Besuchern in Presse und Internet veröffentlichen? [Knihovníci ve funkci paparazziů : je možné zveřejnit v tisku a na internetu fotografie návštěvníků knihoven?]. *BuB Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2007, vol. 59, no. 6, s. 410-411. ISSN 0340-0301.

Knihovník a právník (působí jako advokát) Michael Haager (žije v německém Tübingenu) se zamyslel nad aktuální problematikou zveřejňování fotografií návštěvníků knihoven bez jejich souhlasu. Problém se může týkat též návštěvníků kulturních památek, významných veřejných budov aj. Do jaké míry jde při zveřejnění fotografie s náhodnými návštěvníky o snahu přiblížit veřejnosti kulturní památky, kdy se jedná o reklamu, kdy jde o zcela nepřijatelné užití fotografie? Jak nakládat s fotodokumentací akcí v knihovnách nebo akcí jimi prezentovaných? Využívat fotografie je nutné s rozmyslem a především je nutné respektovat právní hlediska jejich zveřejnění. Kořeny právního řešení daného problému v Německu sahají do roku 1907, kdy malířská díla a fotografie byly zahrnuty mezi autorská díla podléhající právní ochraně. Pozdější právní úprava z r. 1965 respektovala právní ochranu fotografických děl, jejichž předmětem je konkrétní osoba. Bez jejího souhlasu nelze momentku či portrét zveřejnit. Doba ochrany trvá dalších deset let po smrti fotograficky zachyceného subjektu. Kdo však prověří, zda již příslušná doba uplynula? O legálnosti fotografií se často diskutuje. Před časem se stala předmětem diskuse momentka tehdejšího ministra zahraničí SNR Joschky Fischera, který byl vyfotografován ve chvíli, kdy si kupoval chléb na výlet. Momentka byla použita pekárnou, kde nakupoval, zřejmě k reklamním účelům. Je možné vyjmenovat celou škálu rozsudků německého soudního dvora týkajících se neoprávněného užití fotografického zpodobení určitého subjektu, ať již z řady VIP nebo běžných jedinců. V oblasti ochrany osobních práv ale není rozdíl mezi „obyčejným“, na veřejnosti dosud neznámým člověkem a příslušníkem společenské elity.

Knihovny a další kulturní zařízení by měly dbát na to, aby zobrazené osoby byly informovány a požádány o souhlas se zveřejněním jejich portréty, skupinového snímku apod. v tisku či na internetu. Totéž se týká dětí, o souhlas je samozřejmě nutno požádat rodiče. Z hlediska právního je nutné respektovat rovněž teritoriální princip, tedy místo, kde byla příslušná fotografie zveřejněna, území příslušného státu. Klasickým příkladem porušení zmíněných práv je server You Tube, který čelí řadě žalob a výhrad ke způsobu, jakým umožňuje pracovat např. s fotografiemi.

43. HART, Richard L. Collaboration and Article Quality in the Literature of Academic Librarianship [Vzájemná spolupráce a kvalita článků z oblasti akademického knihovnictví]. *The Journal of Academic Librarianship*. 2007, vol. 33, no. 2, s. 190-195. ISSN 0099-1333.

Některé studie z oblasti publikování odborných článků ukazují, že jejich kvalita založená na míře citovanosti spočívá na společném autorství. Vědecká odborná spolupráce, jež je vzájemnou kombinací

zkušeností a talentů, přináší výsledky srovnatelně vyšší kvality i v oblasti publikování; o tom není pochyb. Správy univerzit a nadace hledají cesty a způsoby, jak podpořit vzájemnou spolupráci. Studie zkoumající vliv spolupráce na vědeckou produktivitu se objevily již v roce 1967 v souvislosti s vědci, kteří získali Nobelovu cenu. Další studie pak zkoumaly kvalitu odborných publikací v závislosti na počtu autorů v prestižních vědeckých časopisech a došli k závěru, že individuální autorství je mnohem častějším jevem. Rozsáhlejší srovnání z let osmdesátých pak dospělo k závěru, že spoluautorství a citační frekvence se liší podle oborů, které vykazují různou dynamiku vývoje. Významný počet studií zabývajících se kvalitou publikovaných článků v oblasti odborného knihovnictví identifikoval souvislost mezi spoluautorstvím a kvalitou publikovaných prací, avšak jejich závěry, na rozdíl od jiných vědních oborů, nespočívaly na citační analýze. Studie, která je předmětem článku, se zabývá citační analýzou dvou prestižních časopisů publikovaných v oblasti akademického knihovnictví *Journal of Academic Librarianship* a *College and Research Libraries*. Je pravda, že metoda měření vědeckého výkonu spočívající na citovanosti není ideálním měřítkem kvality odborné činnosti, neboť citace mohou odrážet i negativní a kritické postoje, kontroverzní diskutované téma nebo „popularizační žvanění“, přesto se vědecká odborná veřejnost shoduje na významu citačních analýz jako měřítka určujícího kvalitu vědecké činnosti. Uvedená studie zabývajících se odbornými články z oblasti knihovnictví využila pro analýzu citací mnohem delší časové období než je obvyklé (2-3 roky), a to dobu dvou desetiletých období (1987-1996 a 1994-2003). Z množiny byly vyloučeny autocitace, které zkreslují výsledky. Závěry citační analýzy ukázaly, že množství spoluautorů se u obou zkoumaných časopisů liší, vyšší počet spoluautorství se vyskytuje v *Journal of Academic Librarianship* (72,4%) – v *College and Research Libraries* pouze 56,1%. Individuální autorství je v *College and Research Libraries* o 1/3 nižší než v *Journal of Academic Librarianship* (19,6% oproti 32%). Také průměrný počet citací v *College and Research Libraries* je vyšší než v *Journal of Academic Librarianship* (5,1 a 4,3). Závěry analýzy v případě časopisu *College and Research Libraries* potvrzovaly teorii závislosti kvality článku na spoluautorství, avšak v případě *Journal of Academic Librarianship* se tento předpoklad nepotvrdil. Nízká statistická odchylka obou případů nepotvrdila předpokládanou závislost kvality článků na autorské spolupráci.

44. HARTMAN, Tracy. The Changing Definition of U.S. Libraries [Měníci se definice amerických knihoven]. *Libri : International Journal of Libraries and Information Services* [online]. 2007, vol. 57, no. 1, s. 1-8. ISSN 0024-2667. Dostupný z WWW: <http://www.atypon-link.com/WDG/toc/libr/57/1>.

Americké knihovny čelí v současnosti dramatickým změnám. Je otázkou, jak je bude vnímat veřejnost a jak zákonodárci. Nakolik jejich činnost a poslání ovlivní hrozba terorismu a honba za teroristy. Americká veřejnost dosud spojuje knihovny s knihami a nezamýšlí se v souvislosti s knihovnami nad otázkami soukromí, internetu nebo terorismu. USA PATRIOT Act (zákon z října 2001) pobouřil americkou knihovnickou veřejnost. Článek 215 zákona byl předmětem protestu Americké asociace knihoven (ALA) a vysloužil si přezdívku „rudá plachta knihovníků“. Asociace namítala, že zákon omezuje práva uživatelů knihoven. Faktem je, že PATRIOT Act nebyl nikdy použit pro získání záznamů knihovny o jejích uživatelích. Rovněž se zvedla vlna nevole veřejnosti, která považovala nařízení zákona za rozpor s ústavně zaručenými svobodami. V roce 2006 byl článek 215 změněn. Článek o údajích se netýká přímých knihovnických služeb, ale služeb zprostředkování, a to zprostředkování přístupu na internet. Proč právě knihovny by měly být místy, která využívají teroristé? V roce 2001, týden po útoku 11. září, ohlásila floridská knihovnice, že viděla jednoho z útočníků v knihovně u počítače s přístupem na internet. Přihlašovací údaje skutečně ukázaly, že šlo o jednoho z nich.

Už během studené války se pokoušela FBI získat z veřejných knihoven osobní údaje uživatelů. Když tato snaha vyšla najevo, stala se předmětem ostré kritiky. Knihovny se staly strážci práv zaručených ve čtvrtém dodatku ústavy, který garantuje právo na soukromí. Pokus o zpřístupnění čtenářských údajů byl učiněn ještě v letech 80tých. Snaha ochránit osobní data uživatelů přinesla dodatek 109-178 Veřejného zákona (Public Law), který definuje knihovny jako organizace, které neposkytují síťové elektronické služby, pokud neposkytují elektronické komunikační služby.

Mimo politickou scénu jsou knihovny nahlíženy tradičním způsobem, jako archiv či depozitář knih. Tradiční definice knihoven také odráží tento tradiční pohled. Moderní definice knihoven překračuje tato omezení. V roce 2005 provedla OCLC průzkum, který ukázal, že tradiční definice je stále výstižná. Pro veřejnost i politiky je stále obtížné definovat knihovnu moderním způsobem.

45. HECKER, Thomas E. *Workplace Mobbing : a Discussion for Librarians [Mobbing na pracovišti : knihovníkům k diskusi]. The Journal of Academic Librarianship [online]. 2007, vol. 33, no. 4, s. 439-445. ISSN 0099-1333. Dostupný z WWW: <http://www.sciencedirect.com/science/journal/00991333>.*

Mobbing na pracovišti se objevuje také v knihovnách. Obvykle zůstává skrytý, protože jsme dosud tento jev nepojmenovali a nepopsali. Neřešené pokračující konflikty vedou k ekonomickým ztrátám, snížení produktivity práce, lidskému utrpení. Mobbing je zvláště devastující forma pracovního konfliktu, při kterém skupina vytváří nepřátelské prostředí vůči ostrakizovanému jedinci.

Autorem pojmu je německý psycholog práce a psychiatr Heinz Leymann. Během klinického výzkumu ve Švédsku se setkával u svých klientů s opakujícím se destruktivním jevem, který popsal v článkách a publikacích a nazval jej mobbingem. Na jeho činnost pak navázala řada německých a švédských odborníků.

Na rozdíl od jiných druhů konfliktů na pracovišti lze mobbing celkem zřetelně rozeznat. Začíná neřešeným konfliktem, který trvá a pokračuje v nelibostné profesní, citové a často fyzické osobní destrukci oběti mobbingu. Oběť tak prožívá nečekanou a zřetelnou společenskou změnu pracovního prostředí, které se stane vůči ní nepřátelským. Nejedná se o drobný pracovní konflikt, který dříve nebo později odezní. Spočívá v tom, že někteří spolupracovníci nebo skupinka spolupracovníků, někdy i nadřízený, začnou užívat neverbální a mimické prostředky vyjadřující opovržení, nelaskavý tón a slova. Oběť mobbingu je vyloučena ze skupiny a lidé se začnou bavit spíše o ní než s ní. Šíří se pomluvy, oběť dostává urážlivé a výhrůžné anonymní telefonáty. Pracovní výsledky oběti jsou pod palbou neustálé kritiky. Spolupracovníci se postupně stmelují v pevnou frontu proti oběti, jejíž lidská důstojnost je po částech degradována. Rozvinutý mobbing pokračuje v nezmenšené míře po měsíce a celé roky a oběť trpí.

Autor popisuje stadia mobbingu, upozorňuje na časté zaměňování se šikanou. Oba jevy jsou si blízké, avšak mezi oběma je podstatný rozdíl (mobbing je považován za skupinový jev, zatímco šikana na pracovišti je uplatňována individuálně - jedinec vůči jedinci - a je důsledkem násilnických povahových vlastností jednotlivce).

V anglicky mluvících zemích je rozvinutý psychologický výzkum šikany na pracovišti, výsledkem je množství návodných příruček pro zaměstnance na téma, jak se vypořádat s tímto fenoménem. Kontinentální Evropa oproti anglicky mluvícím zemím zdůrazňuje problém mobbingu. Výzkumy ve Švédsku ukázaly, že 3,5% švédských zaměstnanců se staly během své pracovní kariéry oběťmi mobbingu a že riziko, že se staneme ve Švédsku během doby zaměstnání obětí mobbingu, je 25%. Bylo rovněž zjištěno, že příčinou sebevražd je z 20% mobbing na pracovišti. V USA se stávají lidé s handicapem pětkrát častěji oběťmi mobbingu, a to především vzhledem k silně konkurenčnímu prostředí a k orientaci na pracovní výkon. Mobbing je typem nezákonného pronásledování, které může zasáhnout jedince z různých důvodů a zabraňuje mu ve společenské integraci do pracovní skupiny. Příslušnost k pohlaví nebo rase, náboženské vyznání, věk, tělesná či duševní vada, politické přesvědčení, příslušnost k národnosti, národu a další jiné faktory mohou způsobit roztržku mezi jedincem a skupinou. Mobbovaným jedincem se podle Noy Davenportové stává daleko častěji člověk kreativní, zásadový, řídicí se vlastním názorem.

Podle Leymanna se kolegové dopouštějí mobbingu bez vědomí nadřízeného, s jeho tichým souhlasem nebo dokonce za jeho asistence. Mobbingu se může dopustit kdokoli, kdo se identifikuje s míněním skupiny, která si našla svého obětního beránka. Málokdy se jim stává nadřízený. Je to příliš riskantní. Termín mobbing se odvozuje od jevu, kdy drobní ptáci v hejnu pronásledují dravce. Ve skutečnosti se podobá spíš vlčí smečce, která šťve svou oběť, dokud nepadne vyčerpáním a neztratí sílu k odporu.

V dnes již slackském díle z roku 1919 s názvem Sociální psychologie ukazuje Edward Alsworth Ross příčiny toho, co nazývá „davová mysl“ – maniakální a patologickou homogenizaci myšlení a sentimentu ve společnosti. Čelit jim lze jen výchovou ke kritickému myšlení a kultivací morálních postojů.

46. HOLSTE-FLINSPACH, Karin; WILLERSHAUSEN, Bernd. Zahl der Lehrverträge steigt : Bundes tagung der zuständigen Stellen für Aus- und Fortbildungsangelegenheiten im Bereich „Medien- und Informationsdienste“ [Počet učebních smluv roste : celostátní konference vzdělávacích institucí v oblasti „Média a informační služby“]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2007, vol. 59, no. 7-8, s. 506-508. ISSN 0340-0301.

Na hanoverské konferenci (2007) věnované vzdělávání a dalšímu vzdělávání v oblasti médií a informačních služeb byla zveřejněna zajímavá čísla, která poukázala na vysoký počet nových absolventů výše zmiňovaných oborů. V roce 2004 jich bylo 515, o rok později již 565 a v roce 2006 dokonce 579. Nejvyšší počet absolventů – 400 – je v Severním Porýní-Vestfálsku. Kromě počtu absolventů se zvýšil i počet studijních míst. Příčinou může být mj. i intenzivní reklama (nabídka zajímavé pozice) budoucích zaměstnavatelů, pěstování důležitých kontaktů, účast na dnech knihoven a archivů nebo snížení poplatků, zdůrazňuje se potřebnost nejméně dvou odborníků v instituci atd.

Studie srovnává čísla z 5 možných oborových zaměření. Knihovnické zaměření volí 80 % uchazečů, následují obory zaměřené na informace a dokumentaci a archivnictví. Necelým 1 % je zastoupena dokumentace medicíny (příčinou malého zájmu může být přílišná teoretická náročnost či pozdější profesní mobilita).

Ústředním tématem konference bylo další vzdělávání v oblasti informačních služeb. Vzhledem k zveřejněným číslům je zřejmé, že nabídka dalšího vzdělávání by se měla dosti rozšířit. Některé spolkové země již na změnách začaly pracovat a uvést do praxe je chtějí v roce 2009. Další problematickou otázkou je podoba a náročnost zkoušek v případě dalšího vzdělávání či získávání kvalifikace. Komplikací je i převod osvědčení/diplomu do angličtiny nebo francouzštiny, které ukládá zákon. Ministerstvo pro tyto účely nevydalo žádný vzor a současné převody pomocí speciálního počítačového programu se nedoporučují. Těžkosti jsou i se závěrečnými zkouškami. V zákoně stojí, že závěrečná zkouška by měla proběhnout do dvou měsíců po ukončení studia, což je v praxi málokdy proveditelné.

V březnu 2007 v Sasku vstoupilo v platnost nové nařízení pro konání závěrečných zkoušek pro obory ve veřejných službách, tedy i pro informační služby. Bylo stanoveno složení závěrečných zkoušek, pravidla osvobození od některých částí závěrečných zkoušek (zkouška způsobilosti), pravidla kontrolních řízení, zpřísněno bylo hodnocení studentů u zkoušek, stanoveno fungování zahraničních stáží v rámci projektu EU. U posledně uvedeného se projevilo enormní byrokratické zatížení, takže se účast na projektu vyplatí jen větším skupinám atd. Konference byla hodnocena jako úspěšná a další setkání je již naplánováno. Projednávat se bude poradenství v oblasti vzdělání, zkouškové komise (výbory) a hodnocení vzdělávací profese.

47. JACKSON, Pamela Alexandra. Integrating information literacy into Blackboard : building campus partnerships for successful student learning [Integrace informační gramotnosti do Blackboardu : budování univerzitního partnerství pro úspěšné vzdělávání studentů]. *The Journal of Academic Librarianship*. 2007, vol. 33, no. 4, s. 454-461. Lit. 29, 4. obr. a 2 tab. v textu. V příloze dotazník. ISSN 0099-1333. Dostupný z WWW: <http://www.sciencedirect.com/science/journal/00991333>

Univerzity v USA zaznamenávají rozsáhlý nárůst využití systémů pro správu výuky (learning management systems – LMS). K obecně využívaným systémům pro správu výuky patří např. Blackboard, WebCT, Moodle a Sakai. Podle statistik výzkumu trhu 94 % univerzit v USA aplikovalo do roku 2003 na své půdě tyto systémy. Na Státní univerzitě v San Diegu stoupla díky zavedení systému Blackboard nabídka kurzů o 442 procent a počet instruktorů, kteří systém využívají, stoupl o 329 %. V současné době využívá systém 26 000 studentů, což je 81,8 % všech studentů na univerzitě. Kurzy jsou využívány především pro distanční studium, avšak stále větší popularitu získávají hybridní kurzy – spojení elektronického kurzu s tradiční výukou.

Právě LMS vytvářejí mezi knihovníky a akademickou obcí prostředí spolupráce na podpoře informační gramotnosti. Informační gramotnost a umění pracovat s informacemi je jednou z priorit vyššího vzdělání a je součástí výukových programů a standardů na vysokých školách. Přesto, že využívání LMS neustále roste, odborníci vytýkají komerčním prodejcům nezáměr o informační gramotnost a o možnost implementovat do systémů knihovní informační zdroje a fondy. Integrace výukových zdrojů z fondů knihovny vyžaduje spolupráci mezi knihovníky a fakultou. Tato spolupráce na rozvoji online výuky schází, přičemž právě integrace knihovnických zdrojů do výuky podstatně ovlivňuje vzdělávání.

Systém Kalifornské státní univerzity (CSU) zahrnuje 23 univerzitních kampusů, ve kterých studuje 405 000 studentů a pracuje zde 22 000 pedagogů a knihovníků. V roce 2005 zahájila CSU strategii budování systému pro správu výuky Blackboard (<http://csuhbb.csueastbay.edu>). Knihovníci již od počátku spolupracují na implementaci informačních zdrojů, odkazů na informační zdroje, databáze, referenční zdroje a tematické průvodce oborem do systému. Přesto je spolupráce knihovníků a fakult na rozvoji systémů pro správu výuky jen sporadickou záležitostí. Dokazuje to průzkum zahájený na podzim roku 2005, který se zaměřil na participaci a spolupráci knihovníků na rozvoji systémů pro správu výuky. Knihovníci byli osloveni dotazníkem zaslaným e-mailem, který obsahoval 21 otázek (dotazník je součástí textu článku). Záměrem dotazníku bylo zjistit, nakolik a jak knihovníci spolupracují na rozvoji LMS na univerzitě a jaké jsou překážky v intenzivnějším rozvoji této spolupráce. Výzkum ukázal, že knihovny nemají návody k využití knihovních fondů pro jejich integraci do výukových systémů a že řešení neutešené situace spočívá v mnohem užší spolupráci knihovníků a správců LMS. Knihovníci by měli mít možnost zprostředkovávat informační zdroje do výukových systémů na základě rozvinutých pravidel, instrukcí a nástrojů pro intenzivnější a přehlednější implementaci fondů do LMS.

48. JEHN, Mathias. Das Digitale Gedächtnis der Informationsgesellschaft : Überblick über Fragen und Strategien der Langzeitarchivierung [Digitální paměť informační společnosti : přehled otázek a strategií dlouhodobé archivace]. *BuB Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2007, vol. 59, no. 7-8, s. 534-537. Lit. a pozn. 7. ISSN 0340-0301.

K nejdůležitějším úkolům vědeckých archivů a knihoven patří dlouhodobé uchování dat a následně jejich zpřístupnění. Od 70. let 20. stol. vznikaly elektronické dokumenty, s jejichž existencí se změnila i archivační praxe. Počet elektronických časopisů (hlavně z humanitních oborů) stále stoupá a stejně tak se rozšiřují přístupové možnosti k těmto dokumentům. Počet digitálních publikací se má v následujících 10 letech zvýšit až o 30 %. Počet organizací, které se zabývají digitalizací fotografií, knih, plakátů a map, zaznamená také velký nárůst. Podle dalších statistik bude v příštích pěti letech vyprodukováno více dat než za celou existenci lidstva. Stanovení strategií pro uchování digitálních dokumentů se odvíjí od technologií a od různých forem spolupráce s knihovnami a archivy. Elektronická data mají určitou omezenou životnost a ta by měla být pravidelně obnovována, a to celosvětově. Odborníci řeší problém organizační a finanční náročnosti, kterou takový úkol klade na kulturní organizace.

Autor článku je od roku 2006 koordinátorem celoněmeckého projektu NESTOR – Kompetenznetzwerk Langzeitarchivierung. Zkratka NESTOR (resp. nestor) vychází z anglického názvu projektu: Network of Expertise in long-term STorage and availability of digital Resources in Germany; projekt je zařazen spolkovým ministerstvem pro vzdělávání a výzkum, spolupracují na něm Německá národní knihovna, knihovna univerzity v Göttingenu, knihovna Humboldtovy univerzity v Berlíně, Bavorská státní knihovna v Mnichově, Bundesarchiv a Institut für Museumforschung v Berlíně – viz <http://www.langzeitarchivierung.de>. O cílech na léta 2006-2009 (nestor II) viz autorův příspěvek na http://www.opus-bayern.de/bib-info/volltexte/2007/339/pdf/nestor_II_neue_Aufgaben_neue_Ziele.pdf.

Autor se zabývá širšími souvislostmi projektu: digitálním kontextem (priority a zaměření knihoven různých typů a dalších sbírkových institucí, především muzeí a archivů), definicí dlouhodobé archivace (obecně ji lze definovat jako úspěšné dlouhodobé poskytnutí digitálních zdrojů) a obecnými požadavky na strategii dlouhodobé archivace. Při archivaci je nutné zachovat podstatu digitálních zdrojů, je tedy důležité využít kontrolní mechanismy, které sřeží kontinuální vnitřní transformaci dat. Má-li instituce převzít zodpovědnost za uchování dat, musí být tento proces transparentní. Dalším kritériem při volbě strategie je udržení, zachování použitelnosti dat - je tedy nutné dodržovat standardy a používat dlouhodobé datové formáty.

Infrastruktura digitálních archivů vychází z normy ISO - Referenční model pro otevřený systém archivace – Reference model for Open Archival Information system (OAIS). Autor stručně vysvětluje funkční moduly OAIS.

Model OAIS byl úspěšně implementován v Německé národní knihovně, a to již v roce 2006, kdy byl ukončen projekt KOPAL – Kooperative Aufbau eines Langezeitarchivs digitaler Informationen (viz <http://kopal.langezeitarchivierung.de>).

49. JOULY, Hannelore. Königswege durch Experimentierfelder? : Zusammenarbeit zwischen Volkshochschulen und Öffentlichen Bibliotheken : Stand und Perspektiven [Na královskou cestu polem experimentů? : spolupráce mezi školami a veřejnými knihovnami. Současný stav a perspektivy]. *BuB Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 11-12, s. 764-767. ISSN 0340-0301.

Autorka se zabývá otázkou spolupráce knihoven a vyšších škol a organizace sebevzdělávání, uvádí příklady z praxe a upozorňuje na odbornou literaturu k této otázce. Zastává názor, že více než kdykoli dříve je dnes nutné, aby spolu školy a veřejné knihovny spolupracovaly, pokud chtějí přežít. Otázkou zůstává, zda je vůbec možné, aby tyto dvě instituce existovaly pod jednou střechou a jak by jejich sloučení fungovalo v praxi. V každém případě je nutné, aby byly vždy o krok napřed - pokud budou reagovat jen na současné požadavky a potřeby, bude to málo. Již v roce 2002 vyšla důležitá publikace Bibliotheken und die Vernetzung des Wissens (Bielefeld : Bertelsmann, 2002). Zajímavé formy spolupráce rozvinuly vyšší škola a městská knihovna ve Stuttgartu v rámci projektů Efil (Entwicklung und Förderung innovativer weiterbildender Lernarrangements in Kultur- und Weiterbildungseinrichtungen) – viz <http://www.die-bonn.de/efil>.

MLádež investuje do vzdělání nemálo peněz a času, proto by měla dostat tu nejlepší nabídku a její přání a požadavky by měly být plněny. Nemaou roli hraje poradenství a organizace sebevzdělávání. Při efektivní spolupráci mohou obě strany získat nové zákazníky; potvrdilo se, že žáci chtějí nabyté vědomosti sdílet s ostatními, vyměňovat si postřehy a realizovat svoje nápady. Příkladem může být např. wikipedia nebo anglické Knowledge Communities či Knowledge Cafés (píše o nich Josha Remus v knize „Infonautik: Wege durch den Wissensdschungel, vydal Gabal Management, 2005). Právě knihovna stejně jako škola mohou představovat takový uzel či centrálu.

Vyvarujeme se monotónního prostředí při učení, design hraje velkou roli. V tomto směru jsou knihovny o krok vpředu (pro školní prostory je na prvním místě pravidlo účelnosti a praktičnosti). Ale není nezbytné, aby se studenti vzdělávali jen v učebnách, realizovat výuku lze např. i v kavárně. V souvislosti s tím nelze nezmínit anglickou myšlenku tzv. „Idea Stores“, jejichž stimulační a atraktivní prostředí přímo vybízí k akci (např. <http://www.ideastore.co.uk> - pozn. red.).

Dalším faktorem je jednoduchost: potřebujeme vyčerpávající informace, které ale snadno a rychle pochopíme. Knihovny a školy by se měly zaměřit na to, aby nenabízely příliš mnoho (ale pokud bychom měli klientovi nabídnout jen jedinou věc, pak kterou? - autorka zmiňuje pojem „simplicity“ - viz např. diskuse na „Trendtagu“ v květnu 2006, <http://www.trendtag.de>.)

Mezi knihovnou a vysokou školou existují rozdíly (v podnikové kultuře), které pak mohou vést ke konkurenčnímu boji a závisti, nikoliv ke spolupráci. K rozdílům patří např. jiný časový rytmus, nutnost spolupráce v týmu, neustálý kontakt s klienty. Přesně a jasně definovat povinnosti, přednosti, normy, plány, formy spolupráce atd. obou institucí tak, aby na konci této cesty byli dva vítězové, může pomoci externí poradenství.

50. JUNGER, Ulrike. Processing Metadata for Electronic Journals : the Example of the German Union Catalogue of Serials [Zpracování metadat pro elektronické časopisy : příklad německého Souborného katalogu periodik]. *International Cataloguing and Bibliographic Control*. 2007, vol. 36, no. 2, s. 42-45. ISSN 1011-8829.

Německý Souborný katalog periodik (Zeitschriftendatenbank, ZDB, viz <http://www.zeitschriftendatenbank.de/>) je jednou z nejrozsáhlejších databází periodik na světě. Článek popisuje stručnou historii vzniku a vývoje tohoto souborného katalogu. U jeho zrodu stojí projekt sdílené katalogizace. Během třiceti let se původní projekt, na němž participovalo jen několik knihoven, rozvinul na celostátní úroveň. V prosinci 2006 zde bylo více než 1 200 000 titulů a informace o vlastnictví výtisků se týkaly 4200 knihoven. V současné době jsou za rozvoj katalogu zodpovědné dvě instituce: Státní knihovna v Berlíně (Staatsbibliothek zu Berlin), která katalog založila, a Německá Národní knihovna (Deutsche Nationalbibliothek), která převzala před pěti lety technickou správu databáze.

Bibliografický popis je založen na německých katalogizačních pravidlech (Regeln für die Alphabetische Katalogisierung – RAK). Tituly bibliografického záznamu jsou propojeny s autoritníází (autoři, korporace a předměťová hesla). Většina německých akademických knihoven patří do jedné ze šesti regionálních knihovních sítí. Akademické regionální knihovny spravují a udržují regionální souborné katalogy. Bibliografický záznam seriálu se nejprve vloží do souborného katalogu ZDB a odtud do

regionálního souborného katalogu (dodatečné změny a úpravy záznamu se provádějí vždy v katalogu ZDB). Funkce souborného katalogu ZDB spočívá především v(e): (a) sdílení katalogizací, (b) ZDB je národním souborným katalogem seriálů německých akademických knihoven, (c) bibliografický popis titulů slouží jako autoritní záznam pro katalogizaci pokračujících zdrojů, (d) údaje ZDB jsou základní bibliografickou informací replikovanou do regionálních a lokálních katalogů, (e) ZDB je základem pro meziknihovní výpůjční služby a službu dodávání dokumentů, (f) vzhledem ke svému soubornému charakteru přispívá ZDB ke shromažďování informací a koordinaci akviziční politiky a politiky archivace dokumentů.

ZDB musel rovněž reagovat na vydávání elektronických časopisů a řešit otázky jejich archivace. Elektronické časopisy jsou většinou součástí produktu nebo agregace elektronických periodik nabízených databázovým poskytovatelem. Pro uživatele nejsou relevantní databáze, ale časopisy v nich obsažené. ZDB navázal spolupráci s databázovým poskytovatelem (EBSCO), který generuje pro ZDB záznam ve formátu MARC, jenž obsahuje vedle zvláštního identifikačního čísla titulu EBSCO rovněž identifikační číslo ZDB. Formát MARC je potom pomocí Visual Basic konvertován do formátu ZDB. Další část bibliografického záznamu obsahující údaje o titulu, názvu báze, v níž se nachází, a o poskytovateli je konvertována do formátu MAB.

Německá Národní nadace pro výzkum (Deutsche Forschungsgemeinschaft), podporující rovněž německé knihovny, zahájila program národní licence, který spočívá ve zlepšení přístupu odborné veřejnosti k digitálnímu obsahu. Tato národní licence bude obsahovat přístup k elektronickým zdrojům pro všechny německé univerzity a akademické vědecké instituce. V rámci národní licence je projednáváno více než 50 produktů. Bibliografické údaje všech časopisů nakoupených v rámci národní licence budou integrovány do souborného katalogu ZDB, a to konverzí ze souborů ve formátu Excel, které obsahují údaje o titulu, ISSN, první a poslední číslo, specifické URL. V bázi ZDB budou bibliografické údaje doplněny o kód národní licence.

Před ZDB stojí rovněž řada úkolů, které je třeba řešit: redukce editační činnosti při úpravách přebíraných údajů; vyřešení otázky, zda je vhodné při nárůstu elektronických publikací striktní omezení katalogu ZDB na periodika; vývoj mechanismu automatické tvorby licenčních záznamů pro tituly a jednotlivé knihovny.

51. KERN, Patricia. Sprachförderung für alle Altersstufen : Bibliotheken und Integration in Dänemark [Podpora vyjadřování pro všechny věkové skupiny : knihovny a integrace v Dánsku]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 6, s. 471-472. ISSN 0340-0301.

Podpora integrace je v Dánsku v první řadě věcí komunit a právě ony uskutečnily celou řadu projektů s cílem podpořit vyjadřovací schopnosti přistěhovalců. Podpora integrace se stala stěžejním bodem konference, která byla zorganizována k výměně zkušeností v Kodani v lednu 2006.

V Dánsku žije cca 8 % přistěhovalců. Zatímco 80 % Dánů v produktivním věku má práci, přistěhovalců pracuje jen 40 %. Další velký problém představuje neznalost dánštiny, neschopnost plynulého vyjadřování. S tím se snaží bojovat místní veřejné knihovny.

V centrální knihovně v Odense existuje ojedinělý jazykový kurz, který funguje na principu čtení tiskovin. Scházejí se na něm ženy, které pocházejí převážně z oblastí Středního východu nebo Somálska, žijí v Dánsku už dlouho, skoro nemluví dánsky a nemají žádné kontakty s místními obyvateli. Účastnice kurzu se scházejí 3krát týdně, téma četby si volí samy (vítězí převážně články o dětech, škole, vzdělání). Čas od času kurz navštíví externisté, kteří přednášejí na různá témata. Hlavním cílem kurzu je zvýšení povědomí přistěhovalců o dánské společnosti a kultuře, jejich začlenění na trhu práce. Existuje také webový portál pro ženy imigrantů: <http://kvinde.finno.dk>

Další iniciativu představují přímé návštěvy knihovníků v domácnostech. V rámci čtyř návštěv jsou rodinní příslušníci informováni o důležitosti začlenění se do společnosti, orientace v dánské kultuře a hlavně zvládnutí dánštiny. První kontakt je naplánován hned po narození dítěte, pak v jeho 10 měsících, kdy je jeho rodičům nabídnuta návštěva knihovny. Následně je rodina kontaktována ve 2 letech věku dítěte, to už se jedná o první přímý kontakt s dítětem. Děti vždy dostanou malé dárky, knížku s typickými dánskými postavkami od národních autorů nebo hračku. Poslední návštěva se koná krátce před nástupem dítěte do školy. Vlastně lze říci, že se jedná o poslední možnost, jak rodičům zdůraznit důležitost zařazení se do společnosti.

Existuje i kavárna, která se specializuje na hledání práce s ohledem na schopnosti a potřeby menšin. Dokonce existuje pomoc dobrovolníků dětem imigrantů do věku 13 let. Hodně knihoven nabízí k vypůjčení tzv. „mluvící kuffík“ - pomůcku k podpoře vyjadřování.

Vedle dobrovolných projektů a akcí komunit a veřejných knihoven existuje také centrální zařízení a servisní středisko. K nejdůležitějším patří tzv. Indvandrerbibliotek v Aarhusu. Tvoří součást městské knihovny a disponuje 135 tisíci svazky v 35 jazycích. Tento fond narůstá cca o 4% ročně. Knihovna nabízí hned dvě možnosti vypůjčky. Kdokoli si může konkrétní knihu objednat přes internet a nechat si ji zaslat do své nejbližší veřejné knihovny (to vše bezplatně). Internetová verze ojedinelé knihovny je dostupná ve všech důležitých jazycích. V roce 2005 bylo tímto způsobem objednáno přes 12 000 knih. Kdo nedisponuje internetem, může si libovolnou knihu objednat přes svoji veřejnou knihovnu. V roce 2005 tuto službu poskytovalo celkem 158 veřejných knihoven. V příštích letech chce Invandrerbibliotek nejen rozšířit svoje služby, ale také chce vytvořit svůj vlastní webový portál.

Abyste současně i budoucí projekty mohly být realizovány, je nutná spolupráce s dalšími příbuznými organizacemi, jako je např. škola či zdravotní středisko.

52. KLAUSER, Hella. Starke Bibliotheken für eine globalisierte Welt : die Weltgipfel zur Informationsgesellschaft und die Lobbyarbeit der IFLA seit 2003 [Silné knihovny pro globalizovaný svět : Světový summit o informační společnosti a lobbování IFLA]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2007, vol. 59, no. 7-8, s. 532-533. ISSN 0340-0301.

Rekapitulace snah IFLA o ovlivnění průběhu a závěrů Světového summitu o informacích, komunikaci a globální informační společnosti (WSIS, <http://www.itu.int/wsis/index.html>). První konference summitu proběhla v prosinci 2003 v Ženevě, druhá pak v roce 2005 v Tunisu.

V průběhu první části byla široce rozebrána informační společnost obecně, odsouhlasen plán akcí, mj. i projekty týkající se knihoven, a to šéfy všech zúčastněných stran. V praxi to pak znamená podporu knihoven při přepracování národních strategií a právních předpisů platných pro knihovnictví, sřežení kulturního dědictví, hlavně v digitální formě. Dále pak zdůraznění faktu, že knihovny jsou pamětí národa a že vzájemná spolupráce je nezbytností. Náplní druhé konference byla regulace internetu, téma finančních mechanismů, realizace a hodnocení akčních plánů, které byly stanoveny v Ženevě. Výsledky obou konferencí byly zaneseny do tzv. tuniské agendy.

IFLA se na obou konferencích výrazně podílela, lobbovala za knihovny již na přípravných setkáních a téma nadále sleduje (viz <http://www.ifla.org/III/wsis.html>). Cílovou skupinou byli představitelé vládních organizací. Představeno bylo 125 projektů, jež ilustrují významnou roli knihoven (viz databáze tzv. Success Stories – <http://fmp-web.unil.ch/ifla>). Závěry této konference byly shrnuty do Alexandrijského manifestu – <http://www.ifla.org/III/wsis/AlexandriaManifesto-de.html>.

Angažovanost IFLA ilustruje i to, že její představitel přednesl právě v Tunisu referát, v němž poukázal na důležitost dodržení práva svobodného vyjadřování a přístupu ke všem informačním médiím a zdůraznil, že jsou to právě knihovny, které mohou zajistit svobodný přístup k informacím pro všechny, a to i tam, kde dnes situace není zcela optimální. Investice do knihoven jsou pak více než smysluplné (viz <http://www.ifla.org/faife/faife/tunis-report2005.htm>).

Téma světové informační společnosti není uzavřeno, po celém světě se konají další konference a setkání. Předmětem debat a příspěvků je např. využití informačních a komunikačních technologií při vyplnění mezer v oblasti lidského vědění či jejich překonávání. Pro tento účel byl v březnu 2006 zřízen nový webový portál sloužící k výměně zkušeností – ICT Success Stories (http://www.itu.int/osg/spu/wsis-themes/ict_stories). Důsledkem světového setkání byla i diskuze (realizace akčních plánů) vztahující se k novým oblastem práce, např. řízení internetu z hlediska obsahu.

Bez lobbingu ze strany IFLA by mnohé projekty nemohly být uvedeny do praxe, proto se IFLA i nadále angažuje v oblastech jako je přístup knihoven k vědění a informacím, kulturní různorodost a identita, etická dimenze informační společnosti nebo tzv. e-government a e-learning. Role knihoven v dnešní informační společnosti je nepochybnitelná a měla by být posilována a podporována na národní i na mezinárodní úrovni.

53. LAXMAN RAO, N. Knowledge – Sharing Activities in India [Aktivita v oblasti sdílení informací v Indii]. *Library Trends*. 2006, vol. 54, no. 3, s. 463-484. ISSN 0024-2594.

Článek přináší v úvodu základní geografické a demografické údaje o Indii, hodnocení postavení knihoven v indické společnosti a přehled aktivit v oblasti sdílení zdrojů. Autor konstatuje, že v současné době probíhá transformace postoje indických institucí ke sdílení zdrojů. Hlavním problémem jsou podle autora omezené finanční prostředky. Financování několika aktivit knihoven prostřednictvím NISSAT (program „Národní informační systém ve vědě a technologii“) nastrovalo vytvoření lepších podmínek pro využití informačních technologií v knihovnách. V rámci tohoto programu byl v součinnosti s národními informačními centry a za podpory UNESCO zpracován plán na národní úrovni, jehož hlavními cíli jsou podpora zařízení pro uživatele z oblasti výzkumu, vysokých škol, podpora stávajících informačních systémů a služeb, zavádění moderních informačních nástrojů a technik a podpora spolupráce v oblasti sdílení informací. Došlo také k inovaci zařízení tak, aby se rozšířil přístup ke zdrojům a zvětšil se objem informačních zdrojů pro uživatele.

V dalším textu jsou pak charakterizovány nejdůležitější sítě a konsorcia, jako např. INDEST (Indian National Digital Library in Science and Technologie, zajišťuje přístup k elektronickým zdrojům), CSIR (Council of Scientific and Industrial Research Consortium, zajišťuje předplatné tištěných časopisů, neomezený přístup pro všechny uživatele, přístup ke starším svazkům s retrospektivou pět nebo více let a přístup k elektronickým časopisům), IGC-Infonet (poskytuje infrastrukturu a zdokonalení stávajících sítí pro využívání širokého pásma), IGC-Infonet E-Journal Consortium (zaměřeno na získávání elektronických zdrojů; jeho zásluhou se rozšířil přístup k vyššímu počtu elektronických časopisů, poskytuje také uživatelům nástroj pro přímé stahování informací), nebo Virtual Information Centre (v podstatě založen za účelem vytváření elektronických dokumentů, poskytování informačních služeb a budování znalostní sítě).

Následuje charakteristika služby dodávání dokumentů v Indii, důležitých dokumentačních center a spolupráce mezi knihovnami. V závěru se konstatuje, že aktivity zaměřené na sdílení zdrojů jsou v indických knihovnách omezeny na sdílení informačních a lidských zdrojů. Metody, které knihovny ve své práci uplatňují, se velmi liší. Neexistují žádné standardní postupy dokonce ani u knihoven stejného typu. Mnoho univerzitních, veřejných a odborných knihoven nakupuje tytéž publikace (duplicitně, multiplicitně) a katalogizuje je nezávisle a bez kooperace s ostatními knihovnami. Sdílení katalogizačních údajů mezi knihovnami neexistuje. Většina knihoven stahuje katalogizační údaje z Library of Congress a některé z OCLC WorldCat. Jsou sice k dispozici záznamy Indické národní knihovny a mnoha databází vytvářených ostatními organizacemi, ale buď je nelze stáhnout, nebo nemají standardní formát. Vzhledem k tomu některé programy sdílení informací zaměřené např. na katalogizaci nebo databáze klíčových slov nejsou realizovatelné. Podle autora je třeba velmi vážně uvažovat o vytvoření národního programu, který by spojoval nebo kombinoval všechny konsorciální programy.

54. LOURDI, Irene; PAPTAEODOROU, Christos; NIKOLAIDOU, Mara. A multi-layer metadata schema for digital folklore collections [Vícevrstvé metadatové schéma pro popis elektronických sbírek lidového umění]. *Journal of Information Science*. 2007, vol. 33, no. 2, s. 197-213. ISSN 0165-5515. DOI: 10.1177/0165551506070711.

Elektronické (digitální) sbírky lidového umění jsou velmi cenným zdrojem pro studium kulturních a ústních tradic dané země. Největší překážkou související se spravováním těchto sbírek je různorodost uložených materiálů (ručně psané texty, fotografie, 3D objekty, zvukové nahrávky atd.). Právě tato různorodost s sebou přináší i různé přístupy k digitalizaci těchto materiálů, k jejich popisu a uchování. Autoři článku navrhnou jakési vícevrstvé metadatové schéma pro popis uvedených digitálních sbírek. Metoda představuje sbírku coby určitou hierarchii entit a kombinuje různá metadatová schémata pro správu každé jednotlivé entity. Cílem tohoto modelu je sledovat vnitřní strukturu sbírky a zaměřit se jak na celou sbírku, tak na charakteristiku její jednotky. Metadatový model v sobě zahrnuje prvky z různých metadatových schémat, čímž se snaží pokrýt jednotlivé charakteristické rysy digitálních objektů, zatímco respektuje veškerá omezení týkající se užívání daného materiálu.

Autoři navíc zvažují interoperabilitu mezi užitými metadatovými schématy a uvádějí model tematických map jakožto přístup k rozvoji mapování.

55. MATHESON, Ann. The Consortium of European Research Libraries (CERL) : The European Printed Archive [Konsorcium evropských vědeckých knihoven (CERL) : Evropský archiv tištěných dokumentů]. *Alexandria*. 2005, vol. 17, issue 1, s. 1-11. Lit. 11. ISSN 0955-7490.

V roce 1990 se v Mnichově uskutečnila první Konference o retrospektivní katalogizaci, jejímž cílem byl průzkum nových příležitostí pro spolupráci v oblasti retrospektivní katalogizace historických fondů evropských vědeckých knihoven. Bylo zjištěno, že v této oblasti vzhledem k řadě programů retrospektivní konverze existuje rozsáhlý prostor pro spolupráci. Proto byla založena i speciální pracovní skupina – ta došla k závěru, že záznamy tištěných knih z období přibližně od roku 1450 do roku 1830, kdy byl používán ruční lis, by měly být zpřístupněny v integrované databázi, která byla později nazvána Hand Press Book Database (HPB, <http://www.cerl.org/HPB/hpb.htm>). Závěr pracovní skupiny byl přijat v roce 1991 na druhé konferenci. V roce 1994 pak bylo formálně zřízeno Konsorcium evropských vědeckých knihoven (CERL). V období let 2000 až 2004 bylo primárním cílem CERL identifikovat hlavní účel existence konsorcia v rychle se měnícím světě a rozvíjet relevantní služby. V této souvislosti byl vytvořen rozvojový plán na léta 2002-2007 (je k dispozici na webu CERL, konkrétně na adrese <http://www.cerl.org/web/en/about/development>, pozn. red.). Hlavní cíl konsorcia je definován jako shromažďování informací o písemném dědictví Evropy v jedinečném centrálním zdroji pro uživatele z celého světa, a to jak pro vědce, studenty, knihovníky a prodejce knih, tak i pro laiky. Je vytvářen portál, který je zaměřen na Hand Press Book Database, na Thesaurus CERL, na rozvíjené federované vyhledávání starých tisků, přístup k dalším relevantním zdrojům a služby pro členy. V roce 2002 byla v kontextu diskuse o novém rozvojovém plánu CERL jako priorita určena identifikace služeb, které si přejí členové konsorcia. Bylo zjištěno, že mezi ně patří např. možnost vyhledávat v několika separátních souborech současně. Přání členů konsorcia byla podrobně zjišťována prostřednictvím dotazníku. V odpovědích se objevil např. návrh na zřízení služby typu Ptejte se knihovny pro oblast starých tisků, vysoká priorita byla uvedena u rozvoje a udržování registru digitálních projektů členských knihoven. V roce 2003 se konsorcium začalo zabývat otázkou rozšíření členství na knihovny, které mají ve svých fondech cenné staré tisky, avšak členství v konsorciu si nemohly z ekonomických důvodů dovolit. V odůvodněných případech může být knihovně členský poplatek individuálně snížen. Konsorcium také velmi vítá komunikaci a spolupráci s dalšími evropskými a mezinárodními organizacemi. Spolupracuje např. s Evropským registrem archivních mikrofilmů (European Register of Microform Masters, EROMM) či se Sdružením evropských vědeckých knihoven (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche, LIBER).

Podrobněji jsou v článku popsány databáze Hand Press Book (v době publikování příspěvku obsahovala 1,6 milionu záznamů z období 1450-1830; přičemž podle starších kvalifikovaných odhadů by počet jednotek starých tisků mohl činit 4 200 000) a CERL Thesaurus (v roce 2000 se konsorcium rozhodlo vytvořit thesaurus, který by zahrnul všechny variantní podoby názvů míst, jmen autorů a jmen uvedených v impresu, která byla užívána v dílech tištěných před rokem 1830; thesaurus je nezávislou databází, která je zpřístupněna zdarma – konkrétně na adrese <http://cerl.sub.uni-goettingen.de/ct/>, pozn. red.).

56. MÄRK-BÜRMAN, Anke. Deutsch-türkisches Bilderbuchkino für Kindergartenkinder [Německo-turecké kino obrázkových knih pro děti z mateřských škol]. *BuB Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2007, vol. 59, no. 7-8, s. 552-553. ISSN 0340-0301.

Jak motivovat děti předškolního věku k četbě v případě, že jejich mateřským jazykem není němčina? Městská knihovna v Nienburgu (Nienburg an der Weser) ve spolupráci s Turecko-islámským společenstvím v Nienburgu a Akademii pro podporu čtení (Akademie für Leseförderung der Stiftung Spenen an der Gottfried Wilhelm Leibniz Bibliothek, <http://www.akademiefuerlesefoerderung.de/>) realizovala zajímavý projekt, tzv. kino obrázkových knih, které může uspořádat jakákoli veřejná knihovna s použitím vlastního knihovního fondu.

Princip produkce je jednoduchý: děti si prohlížejí obrázkové knihy, které jsou dvojjazyčné, popisky k obrázkům jsou v tomto případě v turečtině a v němčině, jde o střídání dvou jazyků. Pro účely projektu bylo nutné oslovit smíšenou školku (dnes už nejsou výjimečné), kde jsou jak děti, jejichž rodným jazykem je němčina, tak děti, jejichž rodným jazykem je turečtina. Předčítatelem tureckého textu je některá z maminek. Předčítatelé zdůrazní výhody schopnosti porozumět více jazykům. Osvědčenou metodou pro osvojení si nových slovíček jsou různé hry. Výběr knih byl a je velmi omezen, neboť neexistuje mnoho německo-tureckých knih. Soustředí informace a nabídku vlastně byl jedním z důvodů a výsledků realizace tohoto projektu (seznam dvojjazyčných obrázkových knih je na odborném serveru dostupném

z www.fachstellen.de). Pokud knihovna nemá ve svém fondu žádnou takovou knihu, může požádat jinou knihovnu o zapůjčení.

Knihovna v Nienburgu zvolila knihy, které jsou u dětí oblíbené a jejichž příběhy už děti znají. Zcela volně se pak dále seznamují s pestrostí jazyka a také s jeho různými podobami. Odborníci tvrdí, že děti hovořící cizím jazykem mnohem snadněji najdou cestu k němčině, pokud uvidí, že i jejich jazyk je ceněn a respektován. Pro turecky mluvící děti bylo překvapením, že turečtinu slyší i jinde než v kruhu rodinám. Německy mluvící děti byly z turečtiny také překvapené, zněla jim dost cize a říkaly, že nerozumí vůbec ničemu. Nejde však vždy jen o obsah, děti se tak seznamují s pestrostí jazyků, jejich různými podobami. Některé děti se pak do knihovny vracejí spolu s rodiči. Proto knihovna začíná uvažovat o rodičovském večeru, kde by rodičům mohla podrobněji představit všechny možnosti využívání služeb knihovny. V mateřských školách jsou i děti hovořící chorvatsky, arabsky a anglicky - právě ony by mohly být předmětem dalšího pokračování projektu.

(Pozn. red.: o projektu se také referuje v článku, který je dostupný na <http://www.akademiefuerlesefoerderung.de/content.php?contentid=255>, resp. <http://www.akademiefuerlesefoerderung.de/files/LesestartinNienburg.jpg> – jde o jeden ze série projektů „Lesestart“ – jak „nastartovat“ četbu – po vzoru anglického „Bookstart“.)

57. NICHOLAS, David; HUNTINGTON, Paul; JAMALI, Hamid R. The use, users, and role of abstracts in the digital scholarly environment [Uživatelé, využití a role abstraktů v digitálním univerzitním prostředí]. *The Journal of Academic Librarianship*. 2007, vol. 33, no. 4, s. 446-453. Lit 17, 8 grafů, 1 tab. v textu. ISSN 0099-1333. Dostupný z WWW: <http://www.sciencedirect.com/science/journal/00991333>.

Jedním z nejzajímavějších a nejpřekvapivějších zjištění programu Virtual Scholar Research (<http://www.ucl.ac.uk/slais/research/ciber>) bylo, že abstrakt je velmi populární i v éře plných textů. Za účelem podrobnějšího průzkumu využití abstraktů v digitálním vědeckém prostředí autoři článku shromáždili a analyzovali údaje z transakcí přihlášených uživatelů tří významných digitálních knihoven časopisů – ScienceDirect, OhioLINK a Oxford Journals. Analýzy byly dále doplněny subjektivními a demografickými údaji ze dvou dotazníkových studií. V článku se dále uvádí literatura a autoři, kteří se významně věnovali analýze využití abstraktů při zprostředkování vědeckých a odborných informací. Během dotazníkového výzkumu prováděného v letech 2005-2006 a zaměřeného na činnost 750 autorů publikujících v časopisech Elsevier a využívajících bázi ScienceDirect, který byl dále doplněn dotazníkovým šetřením oslovujícím dalších 49 266 odborníků využívajících databázi časopisů, bylo zjištěno, že více než jedna třetina z nich využívá abstrakty, a to jednak jako předběžnou informaci zprostředkující obsah článku bez stažení jeho plného textu, a jednak spolu se stažením plného textu. Abstrakty se rovněž využívají v bázích zprostředkujících oborové bibliografické informace – např. PubMed a PubMed Central. Transakční údaje dále ukázaly, že většina uživatelů přistupuje do plnotextových článkových databází přes informační portály, to znamená, že si přečetla zprostředkující informaci o článku. Znamená to zároveň, že abstrakt, který informuje o článku, je umístěn někde mimo bázi obsahující jeho plný text. Pokud jde o typ uživatelů, využití abstraktů se liší jednak podle oboru (matematici je využívají nejčastěji, dále pak počítačovní odborníci, chemici atd.), jednak demograficky (nejvíce se abstrakty využívají v Austrálii – až 71 % uživatelů, nejméně v jižní Americe - 14 % uživatelů). Abstrakty více využívá mladší generace odborníků. Abstrakty rovněž hrají významnou roli při podrobnějším vyhledávání v bibliografických údajích databází.

Podobný průzkum byl proveden v letech 2005-2006 v databázi Oxford Journal. Týkal se případové studie časopisu *Nucleic Acids Research* a vykázal, pokud jde o využití abstraktů, podobné výsledky.

Průzkum prováděný v OhioLINK ukázal na základě podobných výsledků, že abstrakty mají i v éře elektronických bází plných textů odborných časopisů nepominutelné místo při zprostředkování stručného obsahu článku, při orientaci a výběru článku, při podrobnějším vyhledávání v bibliografických údajích.

58. OLMS, W. Georg. Das Buch – nur ein Weltkulturerbe? : Zur Zukunft der Printmedien aus Sicht eines wissenschaftlichen Verlegers [Kniha – jen kulturní dědictví? : budoucnost tištěných médií z pohledu nakladatelů]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 10, s. 696-698. ISSN 0340-0301.

S nadsázkou můžeme říci, že kniha kvůli nástupu nových technologií „dostává na frak“. Někteří skeptici se již zamýšlejí nad tím, zda je kniha v tak silné konkurenci životaschopná. Prohlášení ze světové konference IFLA již není tak skeptické, právě naopak, kniha svůj význam neztratila, ale potvrdila. Autor uvádí několik argumentů pro toto tvrzení:

1. kniha šetří naše oči: Pokud máme číst více jak 6 stránek textu, raději si ho vytiskneme, tvrdí to nejen různé studie, ale i uživatelé. Navíc, pokud si chceme přečíst tištěnou knihu, nepotřebujeme k tomu žádnou techniku, můžeme si ji kamkoliv vzít s sebou;

2. prokázána dlouhověkost: Pokud odhlédneme od problému kyselosti papíru, na kterém jsou v posledních desetiletích knihy tištěny, jde o fakt, který nelze napadnout. A je to právě kyselost papíru, která vyvolala proces masové digitalizace, přestože se jedná o velmi nákladnou záležitost;

3. autenticita a jistota: Sláva některých tištěných děl mnohdy přesahuje hranice jednoho státu. Bývalý vydavatel encyklopedie Britannica přivodil elektronickou encyklopedii Wikipedia k veřejným záchodkům s tvrzením, že její uživatel nikdy neví, kdo je použil před ním. Zřejmě chtěl vyjádřit, že v tištěné podobě dokumentů je jistota, ale v dnešní hektické době dáváme přednost rychlosti, pokud hledáme nějakou konkrétní informaci. Existuje stále více zdrojů informací a není vždy snadné se v nich orientovat, vybrat jen ty relevantní. Pokud se při hledání informací spoléháme pouze na elektronické dokumenty v domněn, že najdeme vše, co existuje, jsme na omylu, zdaleka ne vše má svou elektronickou podobu. V souvislosti s elektronickou podobou dokumentů nelze nezmínit problém porušování autorských práv. Jako problémový se ukazuje také tzv. open access, což znamená, že literatura by měla být veřejně a bezplatně na internetu k dispozici, ale kdo pak garantuje kvalitu těchto dat? Kdo se stará o jejich integritu a trvalost obsahu? Volný přístup k informacím není totéž, co bezplatný přístup;

4. estetika: Kniha je často uměleckým dílem. Někteří dokonce věří (a jsou mezi nimi i vědci), že kniha má duši. Máme se bát o úroveň znalostí našich dětí? Stanou se tzv. „elektronickými barbary“?

5. souvisejícím tématem je vznik univerzitních nakladatelství: často jsou pochybné kvality, přesto platí, že pokud do žádného z nich nepříspěvám, jako bych nebyl. Díky zesílené snaze některých odborných nakladatelství se snad kniha nestane jen kulturním dědictvím.

Pro knihovníky stále platí, že kniha je jejich základem a hlavním médiem. Stále ještě (alespoň v knihovnách) stojí kniha na prvním místě. Pokud mají být díla některých autorů oceňována a citována, pak je tištěná podoba jejich výtvorů nejlepším řešením. A prázdné regály – prázdné hlavy...

59. PISANSKI, Jan; ŽUMER, Maja. National libraries and their websites [Národní knihovny a jejich webová sídla]. *Alexandria*. 2005, vol. 17, no. 1, s. 49-58. Lit. 20. ISSN 0955-7490.

Národní knihovny se často zaměřovaly na uchování nedotčeného národního dědictví pro budoucí generace a poskytování dokumentů, resp. službám, byla přisuzována nižší priorita. Nyní veřejnost vyžaduje, aby národní knihovny plnily zároveň obě funkce. Některé národní knihovny byly mezi prvními institucemi, které si uvědomily sílu internetu, otázkou však zůstává, zda národní knihovny plně využívají jeho potenciál. Dnes se nacházejí v konkurenčním prostředí – jejich konkurenti nemusejí disponovat dlouhou tradicí a zkušenostmi, ale mohou umět zákazníkům lépe poskytovat služby. Při diskusi o webových sídlech národních knihoven je potřeba se v první řadě ptát, zda webové sídlo patřičně reflektuje poslání knihovny. Dokument o poslání knihovny však není vždy k dispozici; pokud k dispozici je, nemusí být dostatečně srozumitelný. Hlavním cílem webových sídel národních knihoven by mělo být poskytování přístupu. Z principu věci je zřejmé, že nejdůležitějším aspektem webových sídel národních knihoven je jejich použitelnost (angl. usability). Webové sídlo může a musí být uživatelsky přívětivé jak pro uživatele-nováčky, tak pro experty, a samozřejmě také pro uživatele se specifickými potřebami. Uživatelé dnes chtějí nejlépe okamžitou odpověď na otázku, ne pouze bibliografické údaje, proto se jako velmi vhodná jeví digitalizace. Ta navíc minimalizuje nutnost manipulace s původním dokumentem a umožňuje dokument zpřístupnit zároveň více uživatelům. Vzhledem k tomu, že národní knihovny také reprezentují danou zemi ve světě, je vhodné mít webové sídlo k dispozici v jednom nebo několika cizích jazycích, zejména v angličtině. Není však nutné překládat celé webové sídlo, neboť některé informace jsou užitečné pouze pro uživatele na lokální úrovni. Webová sídla musí udržovat rovnováhu mezi

obecnou užitečností a uspokojením potřeb konkrétního uživatele. Webová sídla národních knihoven by měla (ve srovnání s webovými sídly jiných knihoven) nabízet širší spektrum informací s ohledem na rozsah jejich aktivit (např. informace pro profesionály z oblasti knihovnictví). Z provedené srovnání devíti webových sídel národních knihoven vyplynulo, že více rozvinuté země (jak z hlediska ekonomiky, tak z hlediska knihovnictví), např. Rakousko, Dánsko a Velká Británie, mají webová sídla lépe odpovídající doporučením týkajícím se obsahu stránek. I tyto weby však obsahují chyby; zajímavá je skutečnost, že většinou jsou velmi snadno opravitelné. Mezi chyby, kterých by se webová sídla měla vyvarovat, patří špatně provedené korektury, vyskakovací okna, příliš agresivní marketing, animace, špatná navigace, nedostatek kontextové informace na jednotlivých stránkách, nekonzistentní terminologie, užívání žargonu, nefunkční linky nebo text, který budí dojem odkazu, ale o odkaz se nejedná, dále skrytí důležitých odkazů nebo informací uprostřed stránky, publikování zastaralých informací, upřednostňování uživatelů s přístupem k nejnovějším technologiím, nevýstižný text odkazů nebo různé odkazy se stejným textem, nečitelné fonty a barvy a nevyužití možnosti hypertextu. Národní knihovny by na svých webových sídlech měly nabízet základní informace o knihovně, informaci o svých fondech, služby (a produkty), online katalogy (knihovny by měly vždy určit, který katalog je nejvyužívanější, a nastavit jej jako implicitní nebo nechat uživatele vyhledávat ve všech dostupných databázích zároveň), národní bibliografie, informace o povinném výtisku a také digitální fondy.

V článku jsou připomenuty příklady pravidel, která byla pro kvalitu designu a pro použitelnost webových sídel zpracována různými autory a která jsou aplikovatelná i pro webová sídla národních knihoven (např. koncept HOME RUN Jacoba Nielsena z roku 2000: High quality content – Often updated – Minimal download time – Ease of use – Relevant to users' needs – Unique to the online medium – Net-centric corporate culture, nebo pravidla zformulovaná Elianou Norlin a C. M. Wintersem v roce 2002: Keep the end user in mind – Achieve superiority through simplicity – Improve performance through design – Refine and iterate).

60. RABE, Roman. Das umstrittene Volksbibliothekmodell : Walter Hofmann und die Freie Öffentliche Bibliothek Dresden-Plauen [Model lidové knihovny, o který se vedly spory : Walter Hofmann a Svobodná veřejná knihovna Drážďany-Plavno]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 5, s. 394-400. Lit. a pozn. 17, il. v textu. ISSN 0340-0301.

19. února 1906 se v Drážďanech otevřela jedna z nejslavnějších veřejných knihoven (Freie Öffentliche Bibliothek, FÖB), která se později stala i předmětem velkého sporu. Její dějiny se začaly utvářet již v roce 1904, kdy knihovnu dostala k narozeninám od svého muže, saského podnikatele, sociálně a kulturně zaměřená Ida Bienert. Právě Ida se postarala o to, aby tato knihovna v Drážďanech neupadla v zapomnění. Za spolupracovníka si vybrala mladého, ale zkušeného Waltera Hofmanna (1879-1952). Hofmann nabídku přijal, protože chtěl mj. pomoci lidem s nízkým vzděláním.

Od začátku svého působení slavil Hofmann úspěch, i když měl problémy s úřady. Knihovna upustila od vybírání poplatků, kniha se do knihovny dostala již druhý den po vydání. Velký důraz kladl Hofmann na vybavení a na podobu výpůjční místnosti. Založil radu, která každý měsíc diskutovala o obsahu letáků, o formulacích pro charakteristiku knih, o výběru knih do fondu. Hofmann byl při výběru velmi přísný, jen nerad do fondu začleňoval krásnou literaturu, natož brak. Knihovna byla otevřena s fondem 5500 svazků. V průběhu roku přibýlo 2300 svazků, přičemž fond obsahoval 47 % naučné a odborné literatury, 38 % krásné literatury a 15 % dětské literatury. Hofmann byl pro pečlivý výběr knih velmi chválen – pomocníkem mu byly také katalogy jiných lidových knihoven.

Přestože knihovna měla úspěch, její rozpočet byl nízký. S tím se Hofmann snažil bojovat, bohužel žádné další prostředky od podniků či institucí nezískal. Roku 1909 byl nucen zavést čtenářské poplatky, prestiž knihovny upadala, neměla finance na nové knihy. Hofmann chtěl svoji knihovnu modernizovat, rozšířit, zřídít pobočky. Svůj koncept poslal na úřad. Specifikoval hlavní úkoly knihovny, která podle něj měla být hlavně místem dalšího vzdělávání. Připojil také finanční rozvahu, zdůraznil, že čím lepší budou pracovníci a zařízení knihovny, tím lépe na tom bude sama knihovna. Ač jeho nároky byly nemalé, apeľoval na jejich dodržení, protože jejich snížení by ho nutilo ke kompromisům. V tomto případě neuspěl.

Tricetiletý Hofmann začal psát svoji velkou práci s názvem „Organizace výpůjčních služeb v moderní knihovně“ (Die Organisation des Ausleihdienstes in der modernen Bildungsbibliothek), která vyvolala velkou diskusi. Hofmann musel dokázat, že jeho model je realizovatelný i ve velké knihovně. I přesto, že přišel o vedoucí post v knihovně, začal svůj plán uskutečňovat. Uvedl do praxe tzv. centrální místo pro knihovnictví. Roku 1923 založil nákupní dům pro lidové knihovny (Einkaufshaus für Volksbibliotheken

GmbH), předchůdce „ekz.bibliotheksservice“ v Reutlingenu, nejvýznamnějšího dodavatele knihoven v Německu. V roce 1930 Mezinárodní výbor pro knihovnictví (Internationale Komitee für Büchereiwiesen) zvolil Hofmanna svým prezidentem. O rok později Hofmann dostal za svoji druhou teoretickou práci „Četba žen“ (Die Lektüre der Frau) čestný doktorát lipské univerzity.

V roce 1914 byla FÖB prezentována na lipské výstavě Bugra (Ausstellung für Buchgewerbe und Grafik). V roce 1920 pak byla začleněna do sítě drážďanských knihoven jako „Zweigstelle Plauen (Ida-Bienert-Stiftung)“. V roce 1956 prošla rekonstrukcí a začala nosit jméno Waltera Hofmanna. Roku 1996, 90 let po založení, bylo realizováno to, o co se Hoffmann marně snažil, a sice přesun knihovny do větších prostor. Tím začala nová etapa knihovny. (Pozn. red.: Bibliothek Plauen „Walter Hofmann“, http://bibo.dresden.de/4/index_4.html?4_03_04.html; k dějinám drážďanské veřejné knihovny viz http://www.bibo-dresden.de/english/index_engl.html?history.html.)

61. RATZEK, Wolfgang. Die Bibliothek als Instrument der Standortentwicklung : ein Überblick mit Beispielen aus dem In- und Ausland [Knihovna jako prostředek rozvoje regionu : přehled s příklady z domova i ze světa]. BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information. 2006, vol. 58, no. 9, s. 629-632. ISSN 0340-0301.

Knihovny dosud nebyly vnímány jako možný prostředek podpory hospodářského růstu. Přitom právě takové neprošlápané cesty jsou pro knihovny velkou příležitostí. Když byla v roce 1556 otevřena kurfiřtská „Liberey“, dnešní státní a univerzitní knihovna v Drážďanech, byl to také akt podpory rozvoje regionu, neboť přitažlivost a atraktivita města je velmi důležitá i pro podniky a organizace. Samozřejmě nesmí být opomenuti lidé, kteří v regionu žijí. Jde o regionální marketing a je důležité, zda je chápán jen jako fráze nebo jako vážný úkol. Cíl je jasný, přilákat do regionu nové podniky, vytvořit tak nová pracovní místa, motivovat lidi k trvalému usídlení a v neposlední řadě je přesvědčit, že jejich rozhodnutí pro tuto oblast bylo dobrou volbou. A právě zde by do hry měla vstoupit knihovna. „Měkkým“ článkem v boji za rozvoj regionu mohou být bydlení, školy, atraktivní kulturní zařízení a nabídka pro volný čas. Ukazuje se, že uzavření knihoven či divadel z hospodářsko-politických důvodů je kontraproduktivní – konkurence nikdy nespí a je velmi snadné najít jiné, pro život atraktivnější, místo. Knihovny věnují mnoho času a peněz na propagaci nových informačních technologií, ale ukazuje se, že je nutné zesílit tyto aktivity, aby knihovny přestaly být „utlačovanou skupinou“ – např. tím, že se zaměří na cílové skupiny, kterým dosud nevěnovaly pozornost. K této skupině by měly patřit malé a střední podniky, které nemohou využít data z placených databází. Poskytnutí potřebného přístupu právě této skupině je opravdovým přispěvkem k rozvoji, protože malé a střední podniky reprezentují 40 % brutto investic a 49 % obrátu Německa. Další skupinu představují lidé hledající práci nebo čerství absolventi. Knihovna by měla mít poradní a orientační funkci. Zde hraje důležitou roli spolupráce knihovny s dalšími organizacemi, např. s pracovními centry. Informace potřebují lidé činní v komunální politice, a také občané, kteří jsou čas od času nuceni využít služeb státní správy. Např. v Gerlingenu nedaleko Stuttgartu každou sobotu otevírají zaměstnanci města svou kancelář právě v místní knihovně, občané si tak mohou přijít vyřídit některé záležitosti, např. prodloužit cestovní pas atd. Občané „obecně“ jsou dalšími potenciálními uživateli knihovny. Zde je zdůrazněna hlavně nutnost poskytnutí dostatečného počtu novin, literatury z oblasti zábavy a cestování atd. Poslední skupinu reprezentují speciální skupiny z oblasti sociální, hospodářské a politické. S ohledem na pestrost skupiny bude i rozdílná informační potřeba jednotlivců. Problém představují finance a zajištění odborného personálu pro jednotlivé cílové skupiny. Rozšíření služeb tedy bude vyžadovat hledání nových doplňkových zdrojů financování činnosti.

Existuje řada možností, jak podporovat růst regionu, a potenciál knihovny v této oblasti je veliký, podstatou je poskytnutí správných informací. Knihovny často samy sebe „zaškatulkovaly“ jako organizace působící jen v oblasti vzdělání a kultury, přestože mají co nabídnout i v jiných oblastech veřejného života.

62. REIMER-BÖHNER, Ute. Der lange Weg zur Informationsfreiheit [Dlouhá cesta ke svobodě informací]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2007, vol. 59, no. 7-8, s. 520-526. Lit. a pozn. 13, il. v textu. ISSN 0340-0301.

Historie veřejných knihoven v Jižní Africe je stejně jako všude jinde na světě spjata s historií země. Za časů apartheidu na konci 90. let 20. stol. existovala kvalitní síť veřejných knihoven spolu s pobočkami, jenže tyto organizace byly dostupné jen pro bílé. Knihovny pro černé obyvatelstvo se objevovaly jen ojediněle v určitých částech země. Už od prvních demokratických voleb v roce 1994 touží Jihoafričané po svobodě a po rovnosti šancí pro všechny. Sblížení znamená především změnu vztahů k nebilým obyvatelům, a také nepoškozování jejich práv. Do značné míry to závisí i na míře pozornosti, kterou bude vláda věnovat systému školství a veřejných knihoven. Proces transformace ztěžuje řada faktorů, např. jazyková bariéra (úředně je zde uznáno 11 jazyků), sociální rozdíly, nutnost vystavení informační sítě i v odlehlých částech země. Většina černých Afričanů se návštěvy knihovny obává, ale např. žáci jsou na ní závislí, neboť jen zanedbatelný počet škol má svou vlastní knihovnu a některé školní projekty se dají zpracovat jen z pramenů, které jsou k dispozici ve veřejné knihovně. Dlouhá léta se vedou debaty o zřízení knihovny pro každou školu a o její intenzivní spolupráci s veřejnou knihovnou, bohužel zůstává jen u slov. Studenti tvoří opravdu velkou část návštěvníků knihoven, i když si materiály přinášejí s sebou.

Afrika není světadílem s nějakým úzkým vztahem k četbě. Asi 7% Jihoafričanů je negramotných, další mají s psaním a čtením problémy, pro řadu dětí je četba luxusem. Dnes je však zřejmé, že pro vzdělání je čtení nezbytností, proto vznikají různé programy na jeho podporu (např. „First Words in Print“, <http://www.centreforthebook.org.za/projects/fwip.html>), existují i organizace, jež zprostředkovávají literaturu ve všech jazycích do knihoven a nemocnic. V Kapském městě se před dvěma lety konal první knižní veletrh (<http://www.capetownbookfair.com/ctibf/en/index.php>). Navzdory mnohojazyčnosti je v JAR většina informací poskytována prioritně ve 2 jazycích, v angličtině a afrikánštině. Rozšíření jazykové nabídky selhává hlavně kvůli ekonomickému faktoru, vydávání knih musí mít ekonomický efekt také pro nakladatele. Např. ročně vyjde asi 4000 titulů, přičemž v jednom z nejrozšířenějších domorodých jazyků, v jazyce zulu, vyšlo v letech 1994-2000 94 publikací. Změna dnešního stavu stojí a padá s finanční podporou, respektováním zvyklostí a tradic spolu se snahou o odbourání strachu černého obyvatelstva z návštěvy knihkupectví.

Podle statistiky z roku 2002 je v JAR 1249 veřejných knihoven, bohužel jen ve velkých městech. Přístup na internet je výjimkou, která je realizovatelná jen díky sponzorům. Vláda věnuje veřejným knihovnám zatím jen malou pozornost, což má dopad na oblast jejich kompetencí, na kvalifikaci zaměstnanců, řízení a financování (svého času se na změnu situace mělo vynaložit 450 000 euro, které se pak všechny „vyhodily“ na vyhotovení statistiky o stavu veřejného knihovnictví ...). Vlastně lze říci, že současný stav knihoven je žalostný, a to hlavně kvůli nedostatku peněz, které by se využily na změnu systému. V roce 2006 se vláda rozhodla investovat do veřejných knihoven 100 mil. euro v průběhu následujících 3 let, země se zavázala k vybudování knihovního systému s ohledem na specifické africké potřeby. Článek je na s. 523 (v „rámečku“) doplněn příspěvkem o univerzitních knihovnách v Jižní Africe (Walker, Clare. M. Universitätsbibliotheken in Südafrika: Kompetenzen bündeln).

63. REINITZER, Sigrid; KOCH, Walter; KOCH, Gerda. Vernetzungsinitiative Media.Alp für Bibliotheken, Archive und Museen (BAM) [Iniciativa Media.Alp pro knihovny, archivy, muzea (BAM)]. *Bibliothek : Forschung und Praxis*. 2005, vol. 29, no. 3, s. 344-353. ISSN 0341-4183. Dostupný z WWW: http://www.bibliothek-saur.de/2005_3/344-353.pdf.

Po celá staletí se knihovny, archivy a muzea (něm. zkratka BAM) snažily vyzdvihnout vlastní specifika a zřetelně definovat rozdíly jedněch vůči druhým. Toto vymezení mělo svoje nevýhody, jako např. rozdílné vzdělání odborníků, nesoulad panoval i v organizaci veřejných a odborných knihoven, projevoval se i v dvojí práci - každá organizace katalogizovala nebo archivovala (včetně elektronických dat) jiným způsobem. S nástupem internetu bylo možné realizovat celosvětové propojení informací z kulturní oblasti. Stát investoval do propojení knihoven s ostatními zařízeními nemalé peníze, neboť jsou to právě tyto instituce, které podporují další vzdělávání.

Článek přináší přehled pracovních skupin a projektů zabývajících se propojením obsahů a aktivit knihoven, archivů a muzeí a otázkami dlouhodobého archivování: EUBAM, E-Science, Vascoda, evropský výzkumný projekt REGNET – Cultural Heritage in Regional Network, <http://www.regnet.org>), v Rakousku LZA - Langzeitarchivierung (na univerzitě v Grazu vzniklo samostatné pracoviště, které se

zabývá strategickým managementem pro BAM v lokální, regionální i národní a mezinárodní úrovni, byla zde zřízena speciální oddělení pro rukopisy a staré tisky, a dále pak pro mezinárodní projekty související s digitalizací).

Evropský projekt s názvem MINERVA se snaží o koordinaci strategií a iniciativ digitalizace v oblasti kulturní i vědecké. Na konci roku 2003 byla zpracována tzv. Parmská Charta s 10 body pro zachování kulturního dědictví (přístup k informacím, zajištění jejich kvality, viz <http://www.minervaeurope.org/structure/nrg/documents/charterparma031119final-de.htm>). Minerva klade na digitalizaci nemalé nároky: jde o hospodárnost a trvalost, pečlivě se zvažuje, co všechno musí být digitalizováno a kdo tuto práci provede, kdo nese odpovědnost, kdo má k čemu přístup, velký důraz je kladen na kvalitu webu, mnohojazyčnost musí být od počátku realizace prioritou.

V Německu hovořících alpských oblastech se v letech 2004-2006 pracovalo na projektu kooperační a komunikační platformy Media.Alp Netzwerk. Cílem projektu je propojení aktivit týkajících se archivace digitálních zdrojů na území několika států, a to do trvalé organizační formy, postupné propojení s rozhlasem a televizí atd. (Pozn. red.: o projektu Media.Alp viz např. http://www.ait.co.at/projekte_media-alp.html; avizovaná adresa prototypu portálu <http://www.media-alp.at> v době redigování této rubriky nefungovala.) Media.Alp odstartoval v roce 2004 a postupem času se k němu přidružovaly další země.

Jsou uváděny příklady „Good Practices“ z Rakouska i z jiných zemí (mj. projekt Bibliotheca Sonans, jehož se účastnila Národní knihovna ČR).

64. SAMOUIL, Simon. The OACIS Project : Online Access to Consolidated Information on Serials: project for the Middle East [Projekt OACIS : online přístup k sjednoceným informacím o seriálech : projekt pro Střední východ]. *International Cataloguing and Bibliographic Control*. 2007, vol. 36, no. 2, s. 38-41. ISSN 1011-8829.

Projekt OACIS (Online Access to Consolidated Information on Serials - <http://www.library.yale.edu/oacis/>) byl prezentován na Výroční konferenci MELCOLM International v roce 2006 v Istanbulu. Týká se tvorby souborného katalogu arabsky psaných periodik. Projekt trval tři roky a spolupracovalo na něm 22 knihoven z Evropy, Spojených států a zemí Blízkého východu. Báze OACIS zahájila provoz v roce 2002 a během trvání projektu do ní bylo vloženo téměř 56 000 bibliografických záznamů časopisů publikovaných v arabském jazyce a vydávaných tiskem, zachycených na mikrofilmtech a v elektronické podobě; doplněny byly bibliografické záznamy časopisů vztahujících se a pojednávajících o Blízkém východě v dalších 45 jazycích z 83 zemí. 50% záznamů jsou unikátní tituly, které se nacházejí pouze v jedné knihovně. V čele projektu stála Yaleho univerzita (Yale University). Článek popisuje průběh organizačně náročného projektu, na němž spolupracovaly tak vzdálené knihovny: technické a odborné zázemí, další aktivity spojené s projektem, účel služebních cest a především spolupráci s arabskými knihovníky. Projekt OACIS a databáze, která vznikla, jsou součástí širšího projektu s názvem AMEEL (Arabic and Modele Eastern Electronic Library – <http://www.library.yale.edu/ameel/>).

65. SCHARF, Davida; ELLIOT, Norbert; HUEY, Heather A. aj. Direct Assessment of Information Literacy using Writing Portfolios [Přímé hodnocení informační gramotnosti s využitím portfolií písemného vyjadřování]. *The Journal of Academic Librarianship*. 2007, vol. 33, no. 4, s. 462-477. Lit. 44, 1 obr., 3 tab. v textu, příloha. ISSN 0099-1333. Dostupný z WWW: <http://www.sciencedirect.com/science/journal/00991333>.

Je nepochybné, že informační gramotnost je jedním z významných předpokladů úspěšného studia na vysoké škole, avšak otázkou se stává kvalita a rozsah informační gramotnosti. Zde je příležitost pro zdokonalování a výzkumy. Knihovnici na univerzitách jsou průkopníky na tomto poli. Na Technologickém institutu v New Jersey v USA proběhl v letech 2005-2006 průzkum, jehož cílem bylo vytvořit aplikovatelný model hodnocení informační gramotnosti. Model využil studijních portfolií studentů a pokusil se vytvořit návrh informačních dovedností, které jsou předpokladem informační gramotnosti studentů vysokých škol. Závěry studie měly zároveň posloužit jako podklady ke zlepšení výuky informační gramotnosti.

Článek rozebírá současné metody hodnocení informační gramotnosti na univerzitách v USA a uvádí přehled institucí v USA, které se této problematice věnují. Ústav humanitních studií na Technologickém institutu v New Jersey shromáždil rozsáhlou dokumentaci a vytvořil nový model hodnocení informační

gramotnosti založený především na zapojení výuky informační gramotnosti do studijního portfolia ve formě tzv. obecných univerzitních předpokladů či požadavků (General University Requirements, GUR). Tyto požadavky zahrnují vzdělání v různých oblastech humanitního charakteru – např. písemné vyjadřování, literatura, dějiny a filozofie. Pedagogové Ústavu humanitních studií Institutu navázali spolupráci s knihovníky za účelem výuky informační gramotnosti především pro starší studenty. Přednášející i knihovníci zjistili, že studenti mají problém s citacemi, s analýzou a hodnocením informačních zdrojů. Pro rok 2005-2006 byly sestaveny kurzy, které měly studenty naučit citovat podle MLA (Modern Language Association). Výzkum zároveň hodnotil vliv osvojení si informační gramotnosti na zlepšení humanitních schopností a dovedností zejména pak písemného vyjadřování, které má zpětný vliv na učení. Příloha článku obsahuje text dotazníku použitého při výzkumu.

66. SCHIFFER, Jürgen. Mit Fachkompetenz in der Öffentlichkeit punkten : State-of-the-Art-Reports als Mehrwertinformationsdienste einer Spezialbibliothek [Odborná kompetence ve veřejné oblasti : „zprávy o stavu věci“ jako přidaná hodnota informačních služeb odborné knihovny]. *BuB Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 6, s. 456-465. Lit. a pozn., il. v textu. ISSN 0340-0301.

Přes úspěšný postup digitalizace stále platí, že řada informací zůstává uživatelům skryta, a to především v oblasti vědy. Autor se zabývá otázkou přidané hodnoty v bibliografických databázích a informačních produktech odborných knihoven, které zvyšují jejich hodnotu a zároveň přispívají k vylepšení image knihovny: odborné informace, které jsou snadno k nalezení – to by mělo patřit k základní nabídce knihoven.

Ústřední knihovna sportovní vědy Vysoké školy sportu v Kolíně (Zentralbibliothek der Sportwissenschaften der Deutschen Sporthochschule Köln, <http://zb-sport.dshs-koeln.de>) šla cestou zpracovávání zpráv, tzv. State of the Art Reports, které představují soubory systematicky anotované literatury, která kriticky shrnuje současný stav zkoumání určitého problému. Jejich zpracování musí splňovat několik podmínek: prohledávat databanky, které jsou běžným uživatelům nedostupné nebo jsou pro ně drahé, hledat jak v tištěných dokumentech, tak v elektronických zdrojích. Právě díky této přidané hodnotě můžeme zabránit dvojí práci, vyplnit informační mezery.

Knihovna sportovní vědy je ústřední odbornou knihovnou Německa, dále funguje jako univerzitní knihovna. Ve fondu knihovny je cca 377 tisíc dokumentů, které souvisejí se sportem. Realizace reportů v tomto prostředí je značně ovlivněna potřebami uživatelů. Např. zpráva „Cesta k literatuře o maratonu“ (Wege zur Marathonliteratur) začala vznikat již v roce 1997. Cílem práce je podat pokud možno úplný přehled o literatuře týkající se maratónského běhu se všemi možnými aspekty, a to od roku 1990 do roku 2002. Prověřena byla celá řada databank a elektronických katalogů, včetně nadřazených a příbuzných oborů. Výsledkem je vyhledání cca 2000 dokumentů v angličtině a němčině. Předkládaná data jsou strukturována do tematických bloků (15 kapitol). K jednotlivým dokumentům byla zpracována anotace či referát. Uživatelé byli upozorněni, že přes veškerou snahu je jisté, že některé relevantní dokumenty nebyly odhaleny.

Na stejném principu vznikla publikace zabývající se problematikou vrcholového tréninku (Wege zur Höhentrainingsliteratur), která je dokonce dvojjazyčná, poskytuje anglické a německé referáty. Značnou přidanou hodnotou díla je jeho verze ve formátu PDF na CD-ROM, která umožňuje vyhledávání podle zvolených hesel, což v tištěné verzi nelze.

Důležitou roli při vytváření State of the Art Reports hrají i další aspekty, jako je např. grafická podoba a volba titulu. Cílem je přesvědčit zákazníky, že se nejedná o nic nudného, že nejde o šedou literaturu (pro grafickou podobu je třeba volit veselé barvy, při volbě názvu se vyvarovat slov „literární přehled“, „bibliografie“ apod.). Pomocí těchto tzv. reportů knihovny mohou reagovat na speciální potřeby některých uživatelů, zvýšit tak svoji odbornou kompetenci a tím nepřímo i image.

(Pozn. red.: knihovna je spolu s dalšími německými odbornými knihovnami zapojena do projektu virtuální knihovny sportovní vědy ViFa – viz <http://www.wifasport.de>.)

67. SCHÜLLER-ZWIERLEIN, André. Senden auf allen Kanälen : wie sich die Bibliothek der Ludwig-Maximilians-Universität zur Teaching library entwickelt [Zasíláno všemi kanály aneb přeměna na knihovny Univerzity Ludvíka Maxmiliána v učící knihovnu]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2007, vol. 59, no. 11-12, s. 788-793. Lit. a pozn. 13, il. ISSN 0340-0301.

Na jedné z největších univerzit v Německu v Mnichově (Ludwig-Maximilians-Universität München, LMU) studuje 40 tisíc studentů. Možnosti přístupu k informačním zdrojům se v posledních letech značně rozšířily, přibyla nová média. Zprostředkování informačních kompetencí se tedy stává stále důležitější činností univerzitních knihoven.

Ze zprávy (<http://epub.ub.uni-muenchen.de/archive/00001349/lagebericht.pdf>), kterou knihovna vypracovala v souvislosti s potřebou vylepšení informačních kompetencí, vyplynulo, že studenti mají největší mezery v oblasti rešeršních technik v různých oborech, méně pak postrádají základní dovednosti. Velmi málo studentů využívá možnosti dobrovolných školení, která jim nabízí knihovna. V případě problémů se většina studentů obrací na kolegy nebo hledají radu na internetu. Nejoblíbenější formou vzdělávání je tzv. online trénink. Vzdělávání v této oblasti by uvítali i vyučující.

Určitá míra školení je v rámci bakalářského a magisterského studia povinným prvkem. Dále by měly být využity všechny dostupné formy výuky, např. samostudium, e-learning, interaktivní práce atd. Další budoucí cíle jsou: úzké napojení na studium a praxi, spolupráce s dalšími partnery, potřebné technické vybavení, následné hodnocení nabídky školení.

K určitému vývoji musí dojít i v tzv. kontrole médií (E-Medien-Controlling): knihovna musí mít představu o tom, jak jsou informace dále využívány, jak a kdy jsou pro studenty přístupné, jak jsou ukládány, archivovány, publikovány, v neposlední řadě také o tom, jak kulturní a sociální faktory ovlivňují přístup k informacím. Taková analýza je nezbytná i v případě elektronických zdrojů, do nichž chce knihovna investovat (vysoký počet studentů LMU se projevuje i na potřebě velkého množství stejných dokumentů, což má za následek značné výdaje na obstarání dostatečného počtu exemplářů).

Aby se informace mohly dostat k co největšímu počtu studentů, musí být vytvořena infrastruktura, která může přesahovat i hranice regionu - např. díky portálu, jenž se bude věnovat problematice informačních kompetencí a nad níž převezme záštitu skupina odborníků (<http://www.informationskompetenz.de>).

68. SCHMITT, Eleonore. Kenntnis exotischer Sprachen und Schriften willkommen : das Südasien-Institut der Universität Heidelberg und seine Bibliothek [Znalost exotických jazyků a písem vítána : Ústav pro jižní Asii Univerzity v Heidelbergu a jeho knihovna]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 10, s. 686-691. Lit. a pozn. 11, il. v textu. ISSN 0340-0301.

„Südasien-Institut der Universität Heidelberg“ (SAI) založený v roce 1962 byl koncipován jako pojitko mezi východem a západem a centrum pro výměnu informací mezi vědci z různých zemí. Problémy rozvojových zemí v 60. letech byly nemalé, proto bylo rozhodnuto, že výzkum regionu jižní Asie bude intenzivně podporován. V institutu vznikla v průběhu let oddělení pro tropickou hygienu, geografii, historii, klasicistickou a moderní indologii, mezinárodní obchod a rozvojovou politiku. Některá původně zamýšlená oddělení (archeologie, dějiny umění, sociologie a právo) nevznikla, tyto oblasti se musely spokojit se začlením do příbuzných útvarů.

Vědecká knihovna SAI byla založena v roce 1960, v současnosti vlastní cca 265 000 svazků a 500 titulů časopisů. V roce 2005 přebrala knihovna speciální sbírku „Südasien“ a získala možnost dohlížet na vznik virtuální knihovny k tomuto regionu (Savifa - Virtuelle Bibliothek Südasien, <http://www.savifa.uni-hd.de/>).

Od počátku své existence má SAI zastoupení i v jižní Asii, kancelář v Dillí má na starost celou řadu činností, jako např. pěstování kontaktů mezi vědci, obstarávání literatury atd. V jižní Asii se mluví více jak 200 jazyky, z toho důvodu je při práci pro SAI nezbytně nutné se alespoň v některých z nich orientovat. Přesto, že roční knižní produkce v Indii čítá 70 tisíc titulů ve 24 jazycích, většina odborných textů (70-80%) je v angličtině. Zvláště cenná jsou hospodářsko-politická díla v souvislosti s reformou, která v Indii probíhá od 90. let 20. století, dále data o sčítání obyvatel (k dispozici jsou již od roku 1851). Všechny tyto informace putují do kanceláře v Dillí, právě tam se také nakupují různé magazíny a noviny, shromažďují se bibliografická data o knižních novinkách od místních agentur atd., které pak míří do SAI. Charakter materiálů vyžaduje, aby alespoň jeden katalogizátor byl indologem. Právě díky odbornosti a znalostem pracovníků SAI je ročně zpřístupněno přes 5000 titulů.

Více než polovina dokumentů knihovny SAI má svoji elektronickou podobu, fond časopisů je kompletně zastoupen v databázi ZDB. Fond je zpracován i po věcné stránce, některé materiály disponují v katalogu prolinkem na stručnou obsahovou informaci. Díky systému Subito (Subito für Sondersammelgebieten- Literatur) úspěšně funguje rychlá služba dodávání dokumentů, požadavky jsou vyřizovány do 48 hodin (<http://ssgs.uni-hd.de>, resp. <http://www.ub.uni-heidelberg.de/Englisch/helios/subito/Welcome.html>).

Savifa, jak už bylo zmíněno, je virtuální odborná knihovna. Autorka popisuje její tři části, a sice SavifaGuide (vyhledávač), publikační platformu SavifaDok (<http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/savifadok/>) a informační bulletin „Masala“, též přístupný z webu Savifa. SavifaDok nabízí vědcům využití platformy open-access. Zde vyhledané dokumenty jsou samozřejmě dostupné v knihovním katalogu.

69. SCHNEIDER, Ronald. Bibliotheken als Bildungspartner : Erfahrungen aus der Arbeit der DBV-Expertengruppe „Bibliothek und Schule“ [Knihovna jako partner v oblasti vzdělání : zkušenosti z práce expertní skupiny „Knihovna a škola“ Německého sdružení knihovníků]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 4, s. 329-332. ISSN 0340-0301.

Výsledky tzv. Studie PISA vyvolaly v Německu ostrou diskusi o pozici veřejných knihoven v souvislosti s reformou školství. Pokud se má knihovna prezentovat jako partner v oblasti vzdělání, musí vědět, v čem tato role vlastně spočívá a musí být vytvořena odpovídající nabídka zařízení. Pouze vysokoškolské knihovny skutečně fungují jako partneri škol při získávání klíčové kvalifikace. O veřejných knihovnách však toto platí jen sovat. Pracovníkům často chybí potřebné odborné znalosti, také cíle stanovené pro podporu četby nejsou příliš vhodně nastaveny. Knihovny sice nabízejí pestrou nabídku aktivit, aby v žácích vzbudily zájem o knihu, přesto nejsou žáky a učiteli chápány jako rovnocenný partner.

Když v roce 2003 vznikla v rámci DBV (Deutscher Bibliotheksverband, <http://www.bibliotheksverband.de>) speciální skupina expertů „Knihovna a škola“ (Bibliothek und Schule), orientovala se především na vytvoření speciální nabídky pro veřejné knihovny zaměřené na žáky a na vytváření další možnosti spolupráce mezi knihovnami a školami. Nedílnou součástí projektu tvoří odborné standardy pro školní knihovny. Při práci skupina narazila na řadu problémů, přesto se spolupráce odborníků ukázala jako přínosná při vzniku volně přístupného webového portálu, který poskytuje všechny informace z této oblasti (v rámci elektronické konference přístupné ze stránek odborného časopisu Bibliothek si mohou účastníci vyměňovat svoje zkušenosti z oblasti školních knihoven). Spolupráce všech zainteresovaných institucí je podle odborné skupiny klíčem k vyřešení problémových otázek.

Skupina expertů došla k závěru, že je nutné provést změny v oblasti dalšího vzdělávání a podpory četby. V rámci těchto změn hledá regionální partnery, kteří by iniciovali vznik nabídky vzdělávání pro lidi pracující ve školních knihovnách. Dále pak se snaží o uskutečnění úzké spolupráce s odborníky z oblasti vzdělávání, neboť se zjistilo, že dosavadní aktivity na podporu četby jsou velmi jednostranně zaměřeny, chybí návaznost na vyučování, na učební cíle. Chce-li se veřejná knihovna prezentovat jako partner ve vzdělávání, měla by mít přesně stanovené priority a pravidelně přezkoumávat, zda její nabídka odpovídá potřebám uživatelů. Při probíhající školní reformě by neměla ztratit svoji pozici. Nestačí jen poskytovat bohaté zdroje pro samostatné vzdělávání, velmi důležitou roli hraje hledání nových forem spolupráce. Při zřizování školních center či knihoven by veřejná knihovna mohla poskytnout svůj odborný personál a hlavně zkušenosti (role knihoven při vzniku takových center musí být jasně definována). Sama knihovna se musí na „učebním poli“ dále rozvíjet. Velmi přínosná by dále byla spolupráce mezi jednotlivými spolkovými zeměmi na stanovení kvalitativních kritérií. Expertní skupina by pak měla fungovat jako poradce, měla by umět zodpovědět všechny odborné otázky, vyvíjet nové metody a koncepce spolupráce. Neměla by mít problém s vedením odborného dialogu. Nezbytné je dále vymezení pozic jednotlivých zúčastněných stran, definování pole působnosti, úrovně spolupráce.

Pozn. red.: Celá zpráva je na http://www.bibliotheksverband.de/dbv/tagungen/2006-Anlage%20_Berichte%20EGs%20und%20Kommissionen.pdf.

Téma se nachází také na německém knihovnickém portálu <http://www.bibliotheksportal.de/hauptmenue/home/> – odkaz Bibliothek und Schule (<http://www.bibliotheksportal.de/hauptmenue/themen/bibliothek-und-bildung/bibliothek-und-schule/>). Vznikl i speciální portál Schulmedothek (<http://www.schulmedothek.de/>).

70. SCHWABE, Carola. Die Schule der neuen Alten : wie Bibliothekare die „Generation 60plus“ fortbilden können [Škola nových seniorů : jak knihovníci mohou vzdělávat „generaci 60plus“]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 11-12, s. 777-782. Lit. 23, il. v textu. ISSN 0340-0301.

Poptávka po dalším vzdělávání starší generace („60plus“) výrazně roste, naopak počet dětí a mládeže klesá. Aby knihovny byly schopny optimálně reagovat na potřeby starší generace, je nutné si uvědomit zvláštnosti, které k této skupině patří. Kvalita sluchu a zraku se snižuje, při učení negativně působí všemožné rušivé zvuky, ty je třeba minimalizovat. Důležitost volby rétorických prostředků je mnohem vyšší než u mladých osob (pečlivá výslovnost, opakování otázek jsou nutné). Vyučující by měl pamatovat na to, že starší „žáci“ potřebují více času, aby mohli nové informace dobře vnímat a zpracovat. Neméně důležitou roli hraje volba barev. Generace 60plus vnímá barvy jinak, pro staré oči není snadné přesně rozlišit barevné kontrasty. Autorka upozorňuje v této souvislosti na speciální software - Aging Vision Simulator - vyvinutý na Univerzitě Severní Arizony: <http://cob.fit.edu/facultysites/abecker/Accessibility/OlderVision/ColorandAging/OlderVision.html>).

Během výuky je nutné zajistit více světla. V počítačových místnostech by měl být zajištěn hladký průchod, pro handicapované přizpůsobena výška stolů. Pokud bude nutné absolvovat nějaké přechody, snažme se je minimalizovat. Speciální přístup je nutný věnovat práci s myší – v Německu se již ustálil pojem Maustraining (mousing v angličtině; v této souvislosti autorka upozorňuje na stránky „Mousing Around“ (tutorial regionální knihovny v Palm Beach v USA), které jsou velmi dobře zpracované z didaktického hlediska: <http://www.pbclibrary.org/mousing/intro.htm>).

V německých zemích byl kurz tréninku práce s myší vytvořen v Centru pro další odborné vzdělávání (Zentrum für Allgemeine Wissenschaftliche Weiterbildung, ZAWiW) univerzity v Ulmu: <http://www.uni-ulm.de/LiLL/maus/Eingang.htm>.

Ve stáří se mění typ inteligence. V mládí jsme mnohem častěji schopni přijmout něco nového, aniž bychom tomu vlastně rozuměli, dokážeme řešit neznámé problémy a přizpůsobit se nově vzniklé situaci, kdežto ve stáří je pro nás nezbytné, abychom rozuměli, což nelze bez souvislostí a určitých znalostí. Kliše o poklesu duševních schopností ve vyšším věku však neplatí. Starší mají dostatek buněk pro to, aby podávali stejné výkony, jako jejich mladší kolegové, jen potřebují více času. Na to je třeba, spolu s omezením počtu osob při výuce (maximálně 10), pamatovat. Kurzy by se měly konat pokud možno dopoledne a neměly by trvat déle než 2 hodiny.

Dalším důležitým faktorem je stres a jeho vliv na průběh kurzu (ze strachu, že ze sebe udělám hlupáka, raději vůbec do knihovny nepůjdu, a když se přece jen rozhodnu se něco nového naučit, ze stejného důvodu nepoložím žádnou otázku). Technické novinky (automatizace) tento problém ještě prohloubily. Dalším strašákem v oblasti vzdělávání generace 60plus je pronikání angličtiny do veškeré naší činnosti. Částečně ho lze řešit tak, že potřebné pojmy přeložíme, nahradíme synonymy v rodném jazyce, nebo najdeme prohlížeč, který pracuje v rodném jazyce žáků.

Potřebné je stanovit cíle kurzu, přesně je definovat, pomohou nám tak doložit, co už jsme absolvovali a k čemu spějeme, informovat jasně o tom, co všechno bude náplní kurzu. Nezbytností je dobrá informovanost o tom, jací lidé jsou v kurzu zastoupeni, co všechno znají a umějí. Vyučující by měl pamatovat na to, že není relevantní zabíhat do detailů. Účelnější je látku rozdělit do více kurzů, které jsou pro obě strany přínosnější. Osvědčilo se časté opakování probrané látky, praktické ukázky (během nich se účastníci učí samovolně).

Speciální kapitolu tvoří WWW stránky. Podle jedné studie je pro seniory jejich použití 2krát obtížnější než pro mládež, a to proto, že pro ně nejsou uživatelsky přívětivé, špatně se v nich orientují. Kamenem úrazu je především velikost písma, nedostatečně viditelné odkazy, stránka je „přepřácaná“, příliš barevná atd.

Pomocníkem při vzdělávání generace 60plus jsou tištěné materiály, které usnadňují učení, orientaci, mohou doplnit, rekapitulovat již probranou látku. Doporučení hovoří o optimální velikosti písma (12 až 14 bodů), o počtu úhozů (50 až 65 znaků) na řádek. Největší překážku vidí vyučující v práci s myší a klávesnicí. Pokud však seniorům poskytneme dostatek času a budeme trpěliví, jistě budou v závěru spokojeny obě strany.

71. STECK, Heike. Stärkung Lese- und Medienkompetenz : neue Projekte aus Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz und Bayern [Posílení schopnosti číst a používat média : nové projekty ze Severního Porýní-Vestfálska, Porýní-Falce a Bavorska]. *BuB-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 6, s. 455-456. ISSN 0340-0301.

Příklady ze tří spolkových zemí, které se zúčastnily projektu expertní skupiny „Knihovna a škola“ (Bibliothek und Schule – viz též výše uvedený článek RONALDA SHNEIDERA, záznam č. 69 v této rubrice).

Cílem spolkové země Severní Porýní-Westfálsko bylo zvýšení vzdělávacích možností díky spolupráci mezi veřejnou knihovnou a školou, a to na lokální úrovni. Příkladem budiž model realizovaný v městské knihovně Warendorf, kde se školáci učili vytvářet rešerše. Aby takové iniciativy byly realizovatelné, je nezbytné, aby všechny zúčastněné strany na spolupráci intenzivně pracovaly. Zde tak vzniklo celkem 54 „elektronických týmů“, které pracují na zvýšení efektivity tohoto partnerství. Metodickou pomoc, příklady z praxe atd. mohou hledat na <http://www.bildungspartner.nrw.de>. Pomoc poskytují zemský knihovnický spolek, zemské sdružení školních knihovníků a expertní skupina Knihovna a škola.

Důležitým bodem knihovní politiky spolkové země Porýní-Falce je vznik široké nabídky pro celodenní školy. Každá pátá škola v této zemi je celodenní, proto je žádoucí právě na tento typ škol zaměřit pozornost. V letech 2005-2006 vznikly tzv. „čtenářské koutky“ pro celodenní školy („Leseecken für Ganztagschulen“). Pro tento účel vynaložilo ministerstvo školství přes 3 miliony euro (náklady na jeden koutek činí 10 až 17 tisíc euro – vybavení knihami, nábytkem, pořízení dalších médií atd.), organizuje se pomocí zřizovatelům, odborníci poradí s výběrem knih, s jejich katalogizací a instalací potřebného software atd. Hned v prvním roce projektu vyjádřilo 218 celodenních škol prosbu o zřízení koutku. V rámci projektu také bude možné veškerý fond těchto koutků vyhledat přes OPAC veřejné knihovny. Iniciativě a dalšímu rozvoji této koncepce se věnuje i Zemská knihovna Porýní-Falce (viz <http://www.lbz-rlp.de/cms/landesbibliothekszenrum/lesefoerderung/leseecken-in-ganztagschulen/index.html>).

Poslední účastnickou zemí je Bavorsko. V letech 2001-2002 byl v reakci na výsledky studie PISA s podporou ministerstva školství, kultury a sportu vytvořeno „Forum čtení“ (Leseforum Bayern) a vytvořen portál <http://www leseforum.bayern.de>. Literaturu pro děti a mládež v rámci fóra vybírají odborníci a recenzují ji pro portál. Asi 15 přispěvatelů se angažuje při realizaci dalšího vzdělávání učitelů a radí školám při zřizování a budování školních knihoven, při výběru literatury do fondu, správě knihovny atd. Tématu se aktivně věnuje také zemské středisko pro veřejné knihovny, viz <http://www.lfs.bsb-muenchen.de>.

Další akcí, která podporuje v mládeži potřebu četby, představuje tzv. pečeť jakosti udělovaná knihovnictvím, která svou pozornost obrací právě na mladé čtenáře. O pečeť jakosti se mohou ucházet knihovny samy nebo jsou na ocenění navrženy prostřednictvím škol. Cíl takového označování spočívá v pozitivním vnímání knihoven či jiných odborných institucí jako partnera ve vzdělávání. Při rozhodování, zda řád udělit či nikoliv, se zohledňuje následující: podpora četby, knihovní a informační kompetence (např. vyučování v knihovně), nabídka pro učitele a rodiče (např. rodičovské večery), knihovní služby (např. odborné poradenství pro školy).

72. TÖPPNER, Antje. Jeder zweite Jugendliche mit Leseausweis : in Greifswald ist die Zusammenarbeit zwischen Stadtbibliothek und Schulen professionell organisiert [Každý druhý mladík či děvče má průkaz do knihovny : v Greifswaldu je spolupráce mezi městskou knihovnou a školou organizována profesionálně]. *BuB Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2006, vol. 58, no. 11-12, s. 770-771. ISSN 0340-0301.

Zkušenosti městské knihovny v Greifswaldu, která se účastnila projektu „Veřejná knihovna a škola – nová forma partnerství“ („Öffentliche Bibliothek und Schule – Neue Formen der Partnerschaft“, Bertelsmann Stiftung, 1995 - 2000) zaměřeného na spolupráci těchto dvou institucí. Projekt přesahoval hranice jednotlivých spolkových zemí, jeho cílem bylo, aby knihovna nebyla vnímána jen jako dům, kde je shromážděno velké množství knih, ale aby byla prezentována jako instituce, která poskytuje celou řadu služeb a pestrý servis pro všechny věkové skupiny. Velmi úzká spolupráce mezi knihovnou a školou vedla k tomu, že v prvním roce projektu podíl uživatelů do 16 let stoupl z 36 na 56 %.

V městské knihovně v Greifswaldu byla pro efektivní spolupráci vytvořena komunikační a organizační struktura. V každé škole byla zřízena funkce tzv. kontaktního učitele. Naplní této funkce je komunikace s knihovnou (termíny, nabídka, další informace, vlastní nápady a návrhy). Kontaktním učitelem nutně nemusí být učitel němčiny. Zainteresované osoby se osobně setkávají dvakrát během školního roku, aby

projednaly aktuální plány a postupy, jak motivovat žáky k četbě. Nedílnou součástí práce koordinátora by měla být pestrá a častá komunikace s dalšími učiteli. Nabídka knihovny je umístěna v jednotlivých učebnách, aby byla žákům kdykoliv k dispozici (Spiralcurriculum – <http://media.zmml.uni-bremen.de/litport/index.php?id=184>, http://www.schulmediothek.de/oeb_und_schule/spiralcurriculum/). Současné jsou tak informováni učitelé, kteří mají přehled o tom, co knihovna připravila ke školní látce. Zahrnuta je i návštěva knihovny a různé výstavy v knihovně.

V roce 2000 byl zřízen spolek místních škol, který je důležitým činitelem ve spolupráci mezi školou a knihovnou – díky němu se stanovují jasná pravidla spolupráce, povinnosti stran.

Aby byla spolupráce ještě efektivnější, byla knihovna v Greifswaldu v roce 2004 zahrnuta do projektu tamější univerzity „Knihářství v knihovně“ (Bücherwerkstatt in der Bibliothek). Pracovníci knihovny v jeho rámci mohou provozovat praxi s žáky ze základních škol a podporovat tak v nich zájem o knihy a četbu.

73. VONHOF, Cornelia. Hilfestellung für große Sprünge : Mentoring-Programm unterstützt Stuttgarts Studentinnen beim Berufseinstieg [Pomocné středisko pro začínající : mentorský program podporuje stuttgartské studentky při vstupu do zaměstnání]. *BuB Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2007, vol. 59, no. 10, s. 716-718. ISSN 0340-0301.

Vysoká škola médií (Hochschule der Medien, HdM - <http://www.hdm-stuttgart.de/>) ve Stuttgartu přišla s velmi zajímavou nabídkou mentorského programu, jehož hlavním úkolem je usnadnit studentům přechod ze školy do zaměstnání (projekt začal v roce 2005). Zvláště oblíbený je program pro začínající knihovníky a informační profesionály. V zimním semestru 2007/2008 škola rozšířila nabídku těchto programů i na studenty prvního semestru, kterým má pomoci při vstupu do nového vysokoškolského prostředí. Mentory se stanou studenti 3. semestru. Mladí mentoři budou moci v případě potřeby požádat o radu některého profesora, jenž se v projektu angažuje.

Mentorství jako instrument osobnostního rozvoje bylo zaznamenáno poprvé v 70. letech 20. století v USA. V Evropě to bylo v 80. letech. Mentoring je proces, v němž osoba služebně starší a zkušenější podporuje osobu služebně mladší, nezkušenou. Cílem tohoto procesu je předávání zkušeností, které lze získat jen neformální cestou a které v knihách nenajdeme, jako je např. navázání kontaktů, pochopení struktury organizace, začlenění se do pracovního procesu. Jde o pravidelné setkávání v určený čas, důležitá je zpětná vazba a pomoc při plánování jednotlivých kariérních kroků a řešení problémů. Předpokladem účasti na projektu je laskavost, dobrovolnost, respekt a důvěra. Aby mentoring mohl fungovat, musí plnit své povinnosti nejen mentor, ale i ten, který je pod jeho ochranou. Musí být aktivní, mít snahu podílet se na svém osobním i profesním rozvoji. Základem úspěchu je stanovení si cílů, určení si rolí, plánů, definování očekávání ještě před zahájením procesu, protože jde o společnou práci obou zúčastněných. Výhody jsou zřejmé: studenti profitují ze zkušeností mentorů a jejich postavení na pracovním trhu. Ale profitují i mentoři, kteří díky předávání zkušeností reflektují svoji vlastní situaci a profesní cestu, jejich schopnost vedení je mentorstvími rozvíjena. Mentoři blíže poznávají způsob myšlení jiné generace.

Mentorský program může mít různou podobu. Základní a nejrozšířenější je koncepce tzv. exkluzivního vztahu („jedna k jedné“). Další možností je, že jednomu mentorovi je přidělena větší skupina studentů. Z hlediska organizací, kde je mentorství praktikováno, hovoříme o tzv. interním a externím mentorství. Existují i koncepty, které se věnují ženám i mužům zároveň, nebo výhradně jen ženám či mužům.

Mentorské programy již existují na více než 40 německých vysokých školách. Usnadňují přechod ze studentského života do života pracovního, motivují k převzetí vedoucích pozic. Cílem je rovnost šancí. Velmi silnou pozici mají tyto programy v oblasti přírodních věd a techniky. Vysoká škola médií se v tomto prostředí specializuje na studentky. V rámci projektu jsou jeden rok odborně vedeny, aktivně plánují svůj kariérní vývoj a vše, co s procesem souvisí. Pro mentory je program jedinečnou šancí, jak nahlédnout do budoucích plánů svých studentů. Při práci se setkávají se svými kolegy z veřejných i odborných knihoven, s tvůrci webových stránek, informačními specialisty. Pro školu je program možností, jak vylepšit své vztahy s veřejností a získat zpětnou vazbu o kvalitě vzdělání, které poskytuje. Poptávka po programu roste každým rokem, v roce 2005 bylo vytvořeno 9 tandemů, v roce 2007 již 27.

74. VOORBIJ, Henk; LEMMEN, Adriaan. Examining the Coverage of a National Deposit Library : a Case Study in the Netherlands [Průzkum úplnosti akvizice Oddělení fondů povinného výtisku Národní knihovny : případová studie v Nizozemsku]. *Libri : International Journal of Libraries and Information Services* [online]. 2006, vol. 56, no. 3, s. 191–199. Lit. a pozn. 15. ISSN 0024-2667. Dostupný z WWW: <http://www.atypon-link.com/WDG/toc/libri/56/3>.

V roce 1974 bylo v Nizozemské národní knihovně (Koninklijke Bibliotheek, KB) zřízeno Oddělení fondů povinného výtisku. Účelem oddělení je shromažďovat národní kulturní dědictví pro budoucí generace. Nizozemsko na rozdíl od mnoha jiných zemí nemá zákon o povinném výtisku. Pojmy povinný výtisk a národní bibliografie jsou zakotveny v zákoně definujícím poslání KB: národní knihovna požaduje od všech vydavatelů poskytnutí jedné kopie vydaných publikací na principu dobrovolnosti. Holandská asociace vydavatelů ve shodě s KB požaduje na svých členech toto plnění. Pokud vydavatel nedodá publikovanou knihu do Oddělení povinného výtisku během šesti měsíců, je urgován. Z povinného výtisku jsou vyjmuty tzv. efemérní publikace. Povinné výtisky jsou zpracovány v systému sdílené katalogizace Pica, využívaném akademickými, specializovanými a veřejnými knihovnami.

Článek popisuje metodu analýzy úplnosti akvizice publikací spadajících do oblasti povinného výtisku v roce 2003. Pro tyto účely byla v první fázi využita nizozemská databáze ISBN, jež je součástí národního distribučního střediska knižní produkce Centraal Boekhuis, a databáze Pica, vlastněné OCLC/Pica. Analýza úplnosti akvizice navazovala na předchozí analýzu z roku 1996. Oba výsledky i použité metody byly porovnány. Jednoduchý dotaz na počet záznamů aktualizovaných v roce 2003 směřoval na ISBN do báze Pica. 135 000 záznamů bylo postupně zredukováno vyloučením irelevantních bibliografických záznamů. Výsledek obsahoval 13 444 titulů aktuálně publikovaných v roce 2003 a 3838 titulů publikovaných k bližší neurčenému roku. K dalšímu průzkumu byl vyčleněn 10% vzorek z každé skupiny. Knihy byly postupně vyhledávány v bázi povinného výtisku Národní knihovny. Bylo zjištěno, že 434 titulů z uvedeného vzorku se nenachází ve fondu povinných výtisků. Dále bylo zkoumáno, zda tento výsledek odráží reálný stav akvizice povinného výtisku za uvedený rok. Ke zjištění informací o chybějících titulech byl využit internet se zadáním ISBN. Na závěr byli osloveni vydavatelé s dotazem na chybějící tituly.

Katalog Pica ukázal, oproti bázi ISBN, že v Holandsku v roce 2003 vyšlo téměř dvojnásobné množství knih, než byla odezva na dotaz do báze ISBN. Jednou z příčin rozdílu je číslo země (90) ISBN. V Nizozemsku vydává knihy např. vydavatelství Elsevier, které je mezinárodním producentem. V rámci analýzy bylo rozhodnuto podrobit toto téměř dvojnásobné množství vydaných knih v Holandsku analýze. Ukázalo se, že 25 971 titulů z 29 137 publikovaných bylo uloženo v Oddělení povinného výtisku. Výsledek analýzy ukázal, že 3346 titulů ve fondech povinného výtisku chybí, z toho bylo zjištěno na 133 duplicit v katalogu a 255 titulů patřilo k vícedílným (seriálovým) publikacím.

První analýza ukázala, že 95 % publikací s národním číslem knih vydaných v Nizozemsku je uloženo ve fondech povinného výtisku KB a druhá studie ukázala, že 93,5 % publikací vydaných v Holandsku s jiným národním číslem bylo získáno do fondu oddělení povinného výtisku v roce 2003. Ukázalo se, že systém povinného výtisku je funkční, mezery v akvizici nejsou zaviněny systémovým selháním. Jen nepatrné množství vydavatelů opomíjí dohodu o dobrovolném ukládání publikací. Analýza ukázala, že produkce publikací bez ISBN přesahuje pojem „šedá literatura“ a že databáze Pica obsahuje velké množství této specifické literatury (13 941 bibliografických záznamů). Analýza ukázala, že oddělení povinného výtisku vlastní jen 70 % tohoto typu produkce v zemi.

75. WARNER, Simeon; BEKAERT, Jeroen; LAGOZE, Carl aj. Pathways : augmenting interoperability across scholarly repositories [Stezky : rozšiřování interoperability mezi vědeckými a odbornými archivy]. *International Journal on Digital Libraries*. 2007, vol. 7, no. 1, s. 35-52. ISSN 1432-5012. DOI: 10.1007/s00799-007-0025-6. Dostupný z WWW: <http://www.springerlink.com/content/86j6281512t1880h/>.

Způsob vědecké spolupráce prošel změnami, které lze rozeznat především v oblasti vědeckotechnické. Rozvoj síťových technologií, techniky získávání dat a výkonné nástroje dobývání dat umožnily rozvoj vědecké spolupráce mnohem většího rozsahu a na vyšší úrovni. Zatímco v papírovém světě se klasická definice nástroje výměny odborných informací nemění, v elektronické oblasti zahrnuje řadu digitálních objektů (datové řady, simulace, software, dynamické znalostní prezentace, strojově čitelné chemické struktury apod.).

Popisovaný projekt Pathways realizovaný Cornellovou Universitou ve spolupráci s Národní laboratoří v Los Alamos se zabývá nástroji, které zprostředkují informace z různýchází a z různorodých elektronických informačních zdrojů do jednotného komunikačního rozhraní. Projekt je zaměřen na hledání jednotného datového modelu a společného rozhraní služby pro zprostředkování informací. Interoperabilita zdrojů je založena na hledání a nalezení vnitřní úrovně archivů umožňující jejich propojení na společném principu. Současná úroveň interoperability neumožňuje pokročilejší formy komunikace už proto, že neexistuje jednotný postup při navrhování a pořádání vědeckých odborných archivů. Podobně také neexistuje jednotný pohled na reprezentaci a identifikaci digitálního objektu. Interoperabilitu mezi digitálními archivy podporuje OAI-PMH a jeho metadatový formát Dublin Core, který však nemůže vyhovovat např. pořádání a využívání chemických vzorců. Také projekt CORDRA (Content Object Repository Discovery and Registration/Resolution Architecture - <http://cordra.net/>) řeší otázky interoperability elektronických archivů vzdělávacích objektů. V článku jsou dále vyjmenovány nejvýznamnější projekty zabývající se hledáním jednotného prostředí pro sdílení informací v oblasti vědy a vzdělávání.

Projekt Pathways, na rozdíl od projektu CORDRA, který je zaměřen pouze na techniky vyhledávání, usiluje o vytvoření schématu, jež by sjednocovalo a vzájemně překrývalo datové modely jednotlivých integrovaných vědeckých archivů. Datový model Pathways Core, prezentovaný v článku, ukazuje sémantické vztahy mezi entitou a vlastnostmi vědeckého digitálního datového obsahu. Model pracuje s pojmy entita, reprezentace, identita, rodokmen. Tento Pathways Core datový model umožní vytvoření strukturovaného RDF/XML rámce pro identifikaci, sběr, výměnu a ukládání vědeckých odborných dat. Analogicky pracuje s principem OAI-PMH. Registr služeb, který je základem rámce, přiděluje každému archivu identifikační číslo, s nímž jsou spojeny informace o podmínkách přístupu k vlastním datům. Navrhované řešení bylo testováno na digitálních archivech s různou architekturou úložiště (Fedora, aDORe, DSpace a arXiv) s cílem vytvořit centrální vyhledávací službu pro všechny archivy s uživatelskou možností přizpůsobit si rozhraní s využitím technologie Live Clipboard <http://liveclipboard.org/>. Přizpůsobení rozhraní spočívá v možnosti vytvořit web obsahující uživatelem vybrané články z archivů, které je možno vzájemně sdílet metodou „vyber, načti, sestav, ulož a zpřístupni“. Experiment ukázal, že je možno přesouvat objekty mezi archivy a užít je v nových souvislostech především díky datovému modelu Pathways Core.

76. WEBSTER, Peter. Interconnected and Innovative Libraries : Factors Tying Libraries More Closely Together [Propojené a inovované knihovny : faktory, které knihovny těsněji spojují]. *Library Trends*. 2006, vol. 54, no. 3, s. 382-393. Lit. 40. ISSN 0024-2594.

Článek pojednává o rozvoji technologií a praxe, která knihovny úžeji propojuje a také stimuluje k velmi úzké spolupráci. V úvodu jsou zmíněny důležité prameny, které se zabývají problémy a trendy rozvoje sítí knihoven, a zdůrazňuje se, že technologie sice připravuje knihovnám mnoho nových výzev a problémů, ale také jim poskytuje nové nástroje spolupráce, které jim umožňují na tyto výzvy s úspěchem reagovat. Pokud jde o sdílené technologické služby, autor podtrhuje, že jde o jednu ze základních konsorciálních aktivit a odkazuje na prameny, jež uvádějí přehled stále rostoucího počtu knihoven nabízejících online služby. Upozorňuje na ekonomické výhody sdílení nákladů na potřebnou infrastrukturu, rozebírá hlavní trendy, uvádí příklady centralizovaných webových služeb a uvažuje o vztazích mezi společnostmi informačního průmyslu a knihovnami. V souvislosti s tím se autor zmiňuje o bibliografických aktivitách a o souborných katalozích, internetových vyhledávačích a o Googlu, který se podle něj stává důležitou centralizovanou informační službou. Z hlediska centralizovaných informačních služeb (např. bibliografické služby, souborné katalogy) jsou v článku velmi pozitivně hodnoceny služby OCLC, Crossref, RedLightGreen a Shibboleth.

V kapitole Standards jako klíč ke sdílení zdrojů (Standards as a Key to Resource Sharing) se uvádí, že v online prostředí nabývají standardy nové důležitosti a standardy pro nová data, formáty a procedury se stávají nezbytností. Z hlediska přínosu pro automatizované propojení knihoven jsou oceněny MARC a Z39.50, ale také vytvoření tzv. Bath profile, který byl pro jednotnou aplikaci stejně důležitý jako samotné standardy. Článek upozorňuje na organizace a sdružení, které se podílejí na oficiálním i neformálním vytváření standardů v oblasti knihovnictví a informační vědy (např. NISO, ANSI, COUNTER, ICOLC, ARL, IFLA nebo ALA), a také na softwarové produkty, jež mají často charakter neformálních standardů.

V kapitole Otevřený software a knihovny (Open Source and Libraries) se uvádí právě tato oblast jako příklad čilé spolupráce knihoven v oblasti technologií, neboť tisíce knihoven spoléhají na aplikace

veřejně dostupného software. Jsou zde uvedeny příklady projektů, upozorněno na webovou stranu „Otevřený software v knihovnách“ (Open Source Software in Libraries, <http://www.oss4lib.org/about>) a zdůrazňuje se, že rozmach „opencouringu“ je důležitým faktorem sdílení softwarových zdrojů knihovnamí. V dalším textu jsou charakterizovány virtuální referenční služby a náročné digitalizační projekty. Kapitola nazvaná „Partnerství zaměřené na ochranu a konzervaci fondů“ (Preservation and Conservation Partnership) přináší informaci o nejlepších příkladech konsorcií v této oblasti. Autor zdůrazňuje, že právě jejich zásluhou je možno digitalizovat a tudíž uchovávat sbírky knihoven na celém světě. V závěru se uvádí, že úzká spolupráce umožňuje knihovnám pozvednout služby na vyšší úroveň a je klíčovou záležitostí k permanentnímu zlepšování a zdokonalování služeb.

77. YEN-LIANG, Chen; LI-CHEN, Cheng; YUN-LING, Cheng. Using position, fonts and cited references to retrieve scientific documents [Užití pozic, typu písma a citačních odkazů k vyhledávání vědeckých dokumentů]. *Journal of Information Science*. 2007, vol. 33, no. 4, s. 492-508. ISSN 0165-5515. DOI 10.1177/0165551506075324.

Čím více dokumentů je dostupných na internetu, tím důležitější je nalezení dokumentů odpovídajících požadavkům uživatelů v prostředí databází a internetu. Jelikož vědecký dokument je strukturovaný text, má určité užitečné vlastnosti, které mohou být využity ke zlepšení výkonu při vyhledávání informací. Autoři ve svém článku představili metodu pro vyhledávání podobných dokumentů z databází obsahujících vědecké články. Navrhovaný postup využíval tři vlastnosti vědeckého dokumentu: písma, umístění/pozice klíčového výrazu a citačních odkazů. Již dříve byly tyto vlastnosti užívány při vyhledávání dokumentů. Zatímco ale předešlá zkoumání využívala zmíněných vlastností odděleně, autoři článku se zaměřili na výzkum jejich vztahu a na jejich využití ke zlepšení vyhledávacích metod. Popisují výsledky experimentu, který ukázal, že použití lokačního faktoru samo o sobě přináší stejné výsledky jako současné použití lokačního faktoru spolu s písmenným faktorem. Autoři také zjistili, že citační podobnost je využitelná jen tehdy, pokud je její hodnota vysoká. Na základě těchto dvou vlastností vyvinuli metodu kombinující vektor obsahu s vektorem odkazu. Výsledkem bylo zlepšení výkonu při vyhledávání. Autoři tak navrhli metodologii, ve které pomocí písma a pozice vytvořili vektor obsahu a stejně tak použili citační odkazy k vytvoření vektoru odkazu.

78. YU, Liangzhi; XU, Jianye. The Political Economy of Public Library Development in post-1978 People's Republic of China [Politická ekonomie rozvoje veřejných knihoven v Číně po roce 1978]. *Libri : International Journal of Libraries and Information Services*. 2006, vol. 56, no. 2, s. 117-132. ISSN 0024-2667. Dostupný z WWW: <http://www.librijournal.org/pdf/2006-2pp117-132.pdf>.

Ekonomické reformy roku 1978 rozdělily dějiny Lidově demokratické Číny na období před tímto rokem a po něm. Systém knihoven byl postupně budován od padesátých let a skládá se z knihoven venkovských, městských a krajských či oblastních. V Číně je 2736 knihoven na krajské (provinciální) úrovni. Do roku 1978 byly veřejné knihovny zřizovány a financovány centrálně čínským ministerstvem kultury. Krajské (provinciální) a městské knihovny sloužily vědeckým potřebám místních vědeckých institucí. V roce 1975 zahájila Čína ekonomické reformy, které dramaticky změnily situaci veřejných knihoven, jež byly nuceny držet krok s měnícími se ekonomickými poměry v čínské společnosti. 11. sjezd Čínské komunistické strany vyhlásil ekonomické reformy charakteristické globalizací, tržními přístupy a decentralizací. Ministerstvo kultury i nadále řídí veřejné knihovny metodou státních pětiletých plánů, pravomocí přeneslo na místní zastupitelstva. Stát financuje veřejné knihovny na regionální úrovni, kde jsou zřízeny místní odbory kultury hrající rozhodující roli v rozvoji knihoven, muzeí, archivů a dalších kulturních institucí. Ministerstvo kultury řídí celý systém veřejných knihoven a rozhoduje při tvorbě celostátního schématu knihovních služeb.

Desátá pětiletka si stanovila za úkol připojit 80% krajských a 30% lokálních knihoven k internetu. Čínská Národní knihovna si v poslední pětiletce v rámci projektu „Čínská iniciativa pro digitální knihovnu“ stanovila úkol vybudovat největší archiv dokumentů v čínštině. Tlak na ekonomickou soběstačnost kulturních institucí v Číně zesílil po roce 1990, kdy byly nuceny se urychleně přizpůsobit socialistickému tržnímu systému. Přenesení pravomocí na komunální úroveň a zavedení tržních principů způsobilo propad finanční podpory veřejných knihoven, které začaly hledat finanční prostředky ke svému rozvoji v soukromé sféře. Ekonomický růst společnosti přispěl k rozvoji veřejných knihoven a ke zlepšení

pracovních podmínek v nich. Vznikly nové knihovny: např. v provincii Hunan vzrostl počet veřejných knihoven z 1800 v roce 1985 na 14 000 v roce 1990. Místní vláda ruku v ruce s finanční podporou sleduje výkonnost – do knihoven jsou zaváděny manažerské postupy. Rostoucí náklady na energie, platy a rostoucí ceny knih ale měly za následek drastické snížení akvizice na polovinu oproti letům osmdesátým. Zavedení tržního hospodářství změnilo pohled na veřejnou službu: část služeb veřejných knihoven je placená, knihovny hledají finanční zdroje v užší spolupráci s místními podnikateli a podniky a stává se, že knihovny poskytují plně placené služby nebo služby pronajímají k čistě komerčním podnikatelským účelům. Úroveň mezi veřejnými knihovnami v jednotlivých kantonech je někdy velmi rozdílná. Rozdíl se obecně projevuje mezi svobodnějším východem a západem, který je více závislý na státních financích.

Článek je doplněn referenční literaturou zabývající se dopady ekonomických reforem na čínskou společnost.

79. ZAGUMENNAJA, V. V. Nacional'naja bibliografija Ukrainy : minuvšeje desjatiletije (1994-2004 gg.) [Národní bibliografie Ukrajiny : desetiletí 1994-2004]. *Naučnyje i techničeskije biblioteki*. 2006, no. 3, s. 26-29. ISSN 0130-9765.

Po stručném výčtu základních odborných východisek a mezinárodních doporučení (IFLA, Kodaň 1998) autorka charakterizuje stav a vývoj ukrajinské národní bibliografie v letech 1994-2004, přičemž si detailněji všimá prací na retrospektivní bibliografii (postupné vytváření národního bibliografického soupisu – repertoáru), stručnější jsou pasáže věnované souběžné národní bibliografii.

V roce 1994 Ukrajinská knižní palata vydávala tři státní periodické bibliografické řady (knih, časopiseckých článků a novinových článků). Na počátku 90. let Ukrajina prakticky neměla ucelený soupis národní tištěné produkce. V 70. a 80. letech bylo vydáno několik dílčích soupisů starých tisků a tisků graždankou. V roce 1996 vyšly zásadní soupisy ukrajinských tisků péčí Národní knihovny Ukrajiny a Parlamentní knihovny. Lvovská vědecká knihovna V. Stefanika Akademie věd Ukrajiny postupně vydává kartotéky „Repertuar ukrajins'koi knigi, 1798-1916: materialy do bibliografii“ zpracované v letech 1945-1948 v akademických knihovnách Kyejva a Lvova pod vedením Ju. Meženko. Bylo zahájeno vydávání mnohosvazkové bibliografie ukrajinské knihy v Haliči, Bukovině, Zakarpatsku a Volyni (od r. 1920) a v emigraci (1914-1939) atd.

Co se týká retrospektivní bibliografie ukrajinských periodik, chybí průzkum cizojazyčných periodik, která vycházela na území Ukrajiny. Je nutné lepší podchycení tisku ukrajinské emigrace a ukrajinských periodik v cizích jazycích. V tomto ohledu autorka vyzdvihuje činnost vědeckovýzkumného střediska pro periodika, které bylo vybudováno v roce 1993 v již zmíněné Lvovské vědecké knihovně V. Stefanika.

V oblasti státní registrující bibliografie došlo ke změnám. V roce 1996 bylo obnoveno vydávání soupisu obrazových dokumentů, notových materiálů a recenzí. V tomto roce Knižní palata Ukrajiny začala vůbec poprvé vydávat soupis kartografických děl. Od r. 1996 vychází soupis autoreferátů disertačních prací. Dnes palata buduje elektronickou databázi záznamů státní bibliografie: knih, autoreferátů disertací, časopiseckých článků.

K problémům vyžadujícím diskusi podle autorky patří především teoreticko-metodologické otázky, jako je např. definování pojmu národní bibliografie, vztah pojmů národní a státní bibliografie, základní principy registrace dokumentů v národní bibliografii vůbec a elektronických nosičů informací zvláště (síťových i na fyzických nosičích), audio- a videozáznamů, vytvoření národní diskografie atd. Není dořešen problém úplné registrace publikací, v této souvislosti je potřebná lepší součinnost státních i nestátních nakladatelství s Knižní palatou. Je potřeba vydávat kumulativní bibliografii, která by se mohla stát základem pro národní retrospektivní bibliografii Ukrajiny.

80. ZHANG, Li; WATSON, Erin M.; BANFIELD, Laura. The Efficacy of Computer-Assisted Instruction Versus Face-to-Face Instruction in Academic Libraries : a Systematic Review [Efektivnost počítačových instrukcí versus osobní instrukce v univerzitních knihovnách : systematický přehled]. *Journal of Academic Librarianship*. 2007, vol. 33, no. 4, s. 478-484. ISSN 0099-1333. Lit. 10, 2 tab. a 1 obr. v textu. Dostupný z WWW: <http://www.sciencedirect.com/science/journal/00991333>.

Akademické univerzitní knihovny mají letitou zkušenost s informační gramotností. S rozvojem informačních technologií knihovny začaly využívat počítačových instrukcí (computer-assisted instruction – CAI) definovaných jako „interakce stroje s člověkem, při níž je výuková funkce prováděna počítačovým systémem bez intervence lidského instruktora“. Článek podává přehled výhod a nevýhod, s nimiž se uživatelé počítačových instrukcí setkávají. K výhodám patří především úspora času instruktora, nevýhodou jsou náklady na rozvoj a údržbu instruktážních programů. Od 90. let 20. století se zkoumá efektivita počítačových instrukcí v akademických knihovnách. Cílem popisované studie bylo zjistit, nakolik je metoda výuky s využitím počítače účinná oproti klasické výkladové metodě prováděné instruktorem. Pro získávání údajů a jejich porovnání byly stanoveny tři skupiny studentů, kteří měli provést rešerši a závěrečnou analýzu výsledků rešerše v elektronických databázích. Ačkoli studie zkoumaly stejné téma, přece byl mezi nimi rozdíl spočívající především v metodologii. Také účastníci studie se lišili zkušenostmi s využíváním elektronických databází, rovněž úroveň elektronických instrukcí se u jednotlivých skupin lišila. Nicméně výsledky studie ukázaly, že počítačové instrukce a fyzické instrukce poskytované vyučujícími jsou prakticky stejně účinné. Proti bezvýhradnému přijetí závěrů však hovoří jednak to, že pouze u jedné studované skupiny byly výsledky verifikovány, jednak to, že studie byla prováděna pouze v USA v prostředí s jednotným vzdělávacím stylem. Skupiny studentů, které se studie účastnily, byly věkově homogenní (absence starších a počítačově méně gramotných studentů), navíc někteří účastníci vykazovali po skončení testování větší zručnost v rešeršních technikách než při aplikaci instrukcí vytvořených v rámci studie. Také kontrolní otázky kladené během studie v počáteční a závěrečné fázi směřovaly spíše k osvojení si obsahu instrukcí, než k tomu, zda je ta či ona metoda účinnější.